Biblioteca Municipiului Deva
SALA DE LECTURĂ

Proletari din toate țările, uniți-vă!

REVISTĂ A UNIUNII SCRIITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

LUCEAFĂRUL

ANUL XII
43 (391)
Sîmbătă,
25 octombrie
8 pagini — 1 leu

Limbajul prozei

Revista noastră se află la al treilea număr dedicat prozei.

Am căutat ca editorialele din acest răstimp să ridice întrebări asupra prozei actuale, asupra problematicei sale, asupra rosturilor și destinelor ei contemporane. Adevăratul sens al prozei refuză atît dogmatismul cît și evaziunea, ele pot împinge scrisul spre false probleme, spre eludarea serioaselor meniri ale literaturii, în locul căilor autentice de dezvoltare organică a literaturii asemenea tendințe preferînd artificiul, combinația literaturizantă, sterilă, care nu interesează pe nimeni. Așa cum există și se vorbește despre vocația de poet sau de dramaturg, există vocație de prozator ; proza are limbajul ei propriu și cine n-are cunoștința acestui limbaj se amăgește numindu-se prozator, la oricîte pretexte teoretice ar recurge pentru a-și justifica lipsa de chemare și de putere de prozator.

Caragiale glumea amar spunînd că în orice meserie trebuie o pregătire, numai ca să faci literatură e deajuns să cunoști alfabetul și să ai la îndemînă un condei.

Ca revistă a scriitorilor tineri am deschis discuția despre problemele prozei în folosul autorilor tineri și chiar dacă dezbaterile îi va îndurera pe unii dintre ei, îi va întrista asprimea cu care li se vor critica textele, cîștigul va fi mare pentru cei aplecați cu seriozitate asupra muncii scriitoricești și asupra gravelor ei responsabilități.

Respectăm prea mult meseria de scriitor pentru a nu atrage atenția celor care aspiră la una dintre cele mai grele și mai complexe profesii, că literatura nu e un exercițiu facil, că e o problemă serioasă, în primul rînd de vocație, care include o pregătire temeinică, o cultură solidă, care cere neîntrerupt o muncă tenace, pentru ca originalitatea talentului să nu se piardă pentru ca înclinația spre scris să fie perfect verificată ca autentică, să nu fie o amăgire și un rost pierdut, pentru ca gestul de a te dedica scrisului să însemne destin și nu infatuare.

În toate cele trei numere amintite, am dat extensie publicării textelor de proză și pentru că revista noastră are și un caracter de „laborator" selecția anumitor texte (mai ales în primul număr) a avut în vedere să arate că în proza începătorilor producția mimetică e de proporții, și trimite direct la acele tendințe disolute din proza actuală care riscă să-i îndepărteze pe oamenii talentați de la adevăratele căutări, de la problemele de substanță ale scrisului, de la limbajul propriu al prozei, limbaj care și el se cere cunoscut, cultivat, ținînd de conștiința de profesie a unui adevărat prozator.

Se prea poate să se găsească cititori mai ales autori tineri care să-și manifeste rezerve față de vehemența articolului „Împăratul e gol !", pe care-l publicăm în pagina a treia din acest număr, articol care se referă la o serie de proze scurte oferite cu bună știință de revista noastră examenului critic.

Credem că articolul sprijină foarte bine ideea necesității unei discuții ample despre proză, despre situația ei actuală, pornind de la frumoasele și incontestabilele ei succese atinse de scriitori aparținînd celor mai diferite generații.

Limbajul propriu al prozei, iată o temă utilă pentru discuția pe care am deschis-o și pe care sperăm s-o desfășurăm, așa cum am spus și în numerele trecute, în spiritul respectului pentru numele de scriitor și pentru munca dificilă a omului de condei literar.

Dorința sinceră și onestă de a aduce cele mai bune foloase dezvoltării literaturii îi animă pe scriitori, și în acest sens ne place să credem ca o discuție critică purtată în ținuta cuvenită va aduce încredere în posibilitățile mari ale talentelor de care dispune cu prisosință literatura noastră actuală.

LUCEAFĂRUL

Desen de DOMINIQUE ROLIN

ÎN ACEST NUMĂR

Opinii despre proză : Ov. S. Crohmălniceanu

O nuvelă de Sorin Titel

Poșta redacției de Fănuș Neagu și Cezar Baltag

Biografii lirice • Breviar

Proză fantastică de Boris Vian

Toamnă pariziană

Trecînd, după șaizeci de ani, pe străzile Parisului tinereții mele, caut să nu mă las înduioșat de amintiri. În acest octombrie luminos, cu verdeață bogată, compactă, bătătoream bulevardele auguste ale bătrînei Lutetii, cheiurile Senei, dar nu mă cufundam total în viața lor, ca să nu mă doară. Farmecul Parisului e dureros. Evitam să trec prin locuri cunoscute, să retrăiesc clipele de odinioară, a căror prezență nostalgică m-ar fi răscolit adînc. N-am intrat o singură dată în grădina Luxemburgului, ca să nu mă pătrundă miresmele de melancolie ale primelor frunze pălite, căzute pe iarba încă verde, fragedă, a peluzelor. N-am vrut să revăd statuia lui Verlaine, pe care am cîntat-o de mult în orele rătăcirilor mele : „În parc plutește, doamnă, / Parfumul trist al anilor / Cad frunzele platanilor / În Luxemburg e toamnă ! / / Alunecă ușor / Grămada porumbeilor / Pe liniștea aleilor / Pe frunzele ce mor. / / Ca un duios refren / Se-naltă umbra finului / Spre statuia bătrînului / Și bunului Verlaine."

Descopeream atunci Parisul în compania lui Octavian Goga, Eugen Lovinescu, Adrian Le Corbeau, Ion Pillat, Horia Furtună. Acum îl redescopăr alături de Zaharia Stancu, Eugen Jebeleanu și Radu Popescu, delegații României la Congresul P.E.N. Clubului, concurs ținut în frumosul și primitorul oraș Menton, de pe Coasta de Azur în feeria vegetației exotice, luxuriante a Sudului, pe malul mării albastre, plin de bărci multicolore. Reprezentanții României au vorbit la posturile de radio de la Nisa și Monte Carlo, apoi la masa rotundă, dintr-unul din numeroasele studiouri ale palatului uriaș, cilindric, unde e adăpostită Radiodifuziunea metropolei. S-au discutat la această masă de scriitori români și francezi problemele zilei, alegerea noului președinte internațional, în locul lui Arthur Miller.

Zaharia Stancu a declarat că dacă oaspeții francezi care vin la noi, vorbesc la radio în limba lor, el își va îngădui să vorbească și el în limba lui natală, în românește. Eugen Jebeleanu a făcut o amplă relatare a tendințelor poeziei noastre moderne iar Radu Popescu a polemizat strălucit cu Jean de Beer, secretarul general al centrului parizian al P.E.N. Clubului, vorbind despre originalitatea literaturii române. Eu însumi am evocat cîteva figuri de scriitori francezi, pe care i-am cunoscut acum o jumătate de secol și pe care confrații noștri francezi, participanți la această masă rotundă, nu-i prea cunoșteau: Edmond Haraucourt, Saint-Pol Roux de Magnifique, Jean Moreas, Laurent Tailhade. Ședința a durat două ore, spre mulțumirea și încîntarea participanților. Sper că și milioanele de ascultători au fost satisfăcuți.

La Menton, festivalele s-au desfășurat într-o atmosferă sărbătorească, dimineața și prima parte a după amiezii, ședințele, discuțiile, comunicările delegaților de pe toate țările planetei, figuri cunoscute de la alte congrese la Bled, la Oslo, și printre ele, umbrele celor ce ne-au părăsit.

Seara, recepții și plimbare pe Coasta de Azur. În regiunea Montelimar am fost atacați de Mistral, acel crivăț, fără zăpadă, care sufla să ne răstoarne mașina, sub un cer ideal de luminos și de albastru.

Am văzut înfloritul oraș comercial și industrial Lyon, Avignonul cu impozantul palat al papilor, cu zidurile străvechii cetăți. Tot sudul Franței e plin de amintiri romane. Provența e a trubadurilor.

În prezența a numeroși academicieni, profesori și alți intelectuali de marcă, a fost inaugurată Statuia de bronz a profesorului francez Leowel, care a funcționat cincisprezece ani la universitatea din Cluj. Monumentul a fost executat în țară și a fost donat Franței de guvernul român, ca un omagiu al prieteniei, al colaborării culturale dintre cele două țări latine.

În timpul prezenței noastre în Franța, a apărut voluminoasa carte a lui Asturias, „La Roumanie d'aujourdhui", celebrul scriitor de limbă spaniolă, laureat al premiului Nobel pentru literatură și ambasador al Republicii sud-americane Guatemala.

Asturias e un mare prieten al românilor. El ne-a vizitat țara acum cîțiva ani și ne-a consacrat cartea care vădește dragostea autorului pentru sora latină din sud-estul Europei. Solid documentată, scrisă cu mare talent, lucrarea „România de astăzi" e menită să ne facă patria cunoscută și iubită în cercuri cît mai largi internaționale. Peisagiul și sufletul românesc, firea generoasă, ospitalieră a acestui popor, trecutul său, prezentul său pacific închinat progresului, realizările din anii puterii populare se perindă alături de ilustrațiile care înfățișează momente din trecut, reproduceri din picturile lui Grigorescu și Luchian, fotografii ale marilor lucrări înfăptuite de elanul constructor al tinerei noastre republici socialiste. E o carte vibrantă, care ne-a încălzit inimile și al cărei merit a fost elogiat de delegații P.E.N. Clubului român, la o masă somptuoasă oferită nouă în palatul Americii latine.

Dacă monumentele grandioase, rod al cîtorva secole de arhitectură franceză, dacă parcurile, cheiurile Senei, au rămas aceleași, aspectul Parisului e mult schimbat. O circulație intensă animă străzile și bulevardele metropolei, șoselele din jurul capitalei, aglomerate și ele de miile de vehicule care duc cetățenii la noile lor locuințe periferice.

Nu vei mai regăsi Parisul cenușiu, pe care-l acoperea rugina cărbunelui adunată pe fațadele imobilelor, pe statui, de fumul care se așternuse pe el din adîncul vremilor.

Cu toată împotrivirea unor vechi parizieni, îndrăgostiți de patina, de pitorescul bătrînei Lutetii, un scriitor, ministru al culturii subt guvernele generalului de Gaulle, a avut curajul să curețe de funingine zidurile cetății și să le redea frumusețea lor primordială, transformînd cetatea într-un oraș din o mie și una de nopți, în care tronează împărăția pietrei piatră de toate culorile, granit de sidef, marmură verde și roză, coloare luminoasă, inscripții de aur care zăceau de sute de ani sub învelișul sumbru al zgurei.

Acest vrăjitor cu care ginta scriitoricească se mîndrește este romancierul André Malraux, care în ultimii ani a făcut atîta pentru cultura patriei sale, pentru splendoarea celui mai frumos oraș din lume.

★

O soră a mea, doctor în științele naturale de la Sorbona, ea însăși profesoară, azi, la această înaltă școală, locuiește la al cincilea etaj al unui imobil din frumoasa rue de Medicis: de pe balconul acestei locuințe, care domină parcul Luxemburgului, se vede fîntîna medicișilor cu statuia lui Polifem și a Galateiei, bazinele și reginele de piatră, aleile și peluzele pline de porumbei, castanii și platanii viguroși, în umbra cărora pe bănci, un tineret studios își citește și învață lecțiile. Îmi spunea, dăunăz, sora mea Panca:

— Cînd ninge — destul de rar, la Paris — ies în balcon și privesc zăpada. Primele straturi de ninsoare sînt cenușii, aproape negre : fulgii absorb fumul transformat în funingine și aștern straturi întunecate. Pe măsură, însă, ce văzduhul se purifică, zăpada cade tot mai albă, copacii și parterele devin o priveliște de feerie imaculată.

Acum, grație lui Malraux, ne bucurăm de strălucirea unei cetăți de două ori milenară și care se înalță pură, virginală, ca și primele ei ore de lumină latină :

„Paris août, coroana lumii / A vremurilor mîndrie !".

Victor EFTIMIU

Paris, Octombrie 1969

avant-

premieră

editorială

MIHAIL SADOVEANU

„Anii de ucenicie"

„Amintiri literare"

2 volume. Antologie şi prefaţă de Ion Bălu. (E.P.L., colecţia B.P.T.).

THOMAS MANN

„Muntele vrăjit"

Traducere de Petru Manoliu, prefaţă şi tabel cronologic de Ion Ianoşi (E.P.L., colecţia B.P.T.).

MIRON SCOROBETE

„Ultima vînătoare de toamnă"

Versuri (E.P.L.).

SCRIITORII CARE AU CĂRŢI ÎN CURS DE APARIŢIE SÎNT INVITAŢI SĂ ANUNŢE LA SECRETARIATUL REVISTEI NOASTRE TITLURILE RESPECTIVE, ÎNSOŢITE DE UN PORTRET FOTO, PENTRU A FI ANUNŢATE LA RUBRICA AVANTPREMIERĂ EDITORIALĂ.

CRONICA LITERARĂ

saşa pană

ANTOLOGIA LITERATURII ROMÂNE DE AVANGARDĂ

Mişcare de care se leagă atîtea nume de artişti autentici, şi prin care literatura română a participat pentru prima oară la istoria concretă a literaturii europene, avangardismul trebuia să-şi înceapă cea de-a doua existenţă, reflectată. Iar lucrarea lui Saşa Pană este începutul firesc, chiar dacă nu şi de fapt, al acestei noi existenţe, pentru că la Saşa Pană *ideea* de avangardism este de abia pe cale de a se naşte, din experienţă, din amintire şi mit, ori ideile astfel născute au o privilegiată aderenţă la adevăr.

„Avangardismul" a ajuns un termen al ştiinţei literare, un termen ratat printre termenii rataţi cu care ea uneori lucrează, alteori crede numai a lucra, cînd de fapt ei îi sînt singura lucrare, îi dau ei înşişi de lucru. „Avangardismul" a apărut desigur pentru a sluji de nume unei realităţi anumite, dar acest nume are o situaţie bizară: convenţia care l-a instituit ca semnal al unei realităţi, s-a uitat şi se uită mereu, aşa încît pronunţarea lui trebuie întotdeauna însoţită de „explicitarea" lui, explicitare care nu este de fapt decît propunerea unei noi convenţii, deci înfiinţarea lui. Este soarta ştiinţei literaturii de a-şi crea în permanenţă terminologia, de a ajunge la termeni în loc de a lucra cu ei, de a face din mijloc finalitate.

Ce înseamnă „avangardism"? Întrebarea este tipică pentru ştiinţa literaturii, revelatoare pentru criza pe care ea încearcă să se constituie şi este de ne-imaginat o lucrare despre avangardism care să nu pornească şi să nu se întoarcă la această întrebare, pentru că termenul mediază atingerea fenomenului şi pentru că doar absorbit într-o structură terminologică realitatea dă satisfacţia cunoscutului. Din această întrebare derivă cercetarea lui Matei Călinescu, autorul prefeţei „Antologiei..." Pentru Saşa Pană însă întrebarea nu există, pentru că avangardistul Saşa Pană, spre deosebire de criticul Matei Călinescu, are acces nemijlocit de termen la realitate, se mişcă deci printre evidenţe, nu are nevoie să identifice fenomenul prin confruntarea lui cu schema ideală apriorică. Pentru că ştie ce este avangarda fără să o fi aflat, Saşa Pană nu simte nevoia unei definiţii, ci intră imediat în descrierea fenomenului. Saşa Pană, pentru care avangardismul este biografie, îşi poate îngădui să-i situeze printre avangardişti pe Arghezi, Ion Barbu, Dan Botta sau M. Blecher, rămînînd totuşi dincolo de eroare.

Avangardismul conţinut în „Antologia..." lui Saşa Pană nu este o ideologie literară (cele cîteva manifeste, selectate cu o vădită indiferenţă faţă de caracterul lor relevant şi sistematic, o dovedesc limpede), el nu poate avea în consecinţă nici o literatură ilustrativă: „Antologia..." nu conţine o substanţă literară omogenă, un tip anume de literatură: nici un program, existent sau fictiv, nu şi-ar putea subsuma o serie în care să coexiste de pildă „Poemul ultragiant" al lui Geo Bogza, „Greierul şi furnica" de Jacques S. Costin, „Romanţa" lui B. Fundoianu, „Pîlnia şi Stamate" de Urmuz şi „Îndoieli" de Tristan Tzara; avangardismul nu este nici o stare de spirit anume (oboseala lui Ion Vinea nu intră în armonie cu agresivitatea lui Geo Bogza şi nici verva lui Geo Dumitrescu cu melancolia lui B. Fundoianu), nici non-conformism literar (Tzara, Fundoianu, Vinea sînt prezenţi în „Antologie..." cu versuri „tradiţionale"). Nici ideologie, nici tip de literatură, nici stare de spirit sau atitudine, avangardismul trăit înseamnă oameni, reviste, legături, afinităţi, întîlniri. Ceea ce îi leagă pe scriitorii reuniţi în „Antologie..." este o solidaritate concretă, biografică. Iar în această privinţă Saşa Pană nu poate fi controlat, şi nici contrazis: Saşa Pană ştie mai mult decît a rămas scris în documente; [illegible]-sa nu îşi reprezintă avangardismul, pentru că l-a trăit. Saşa Pană este avangardismul.

S-ar putea crede că o asemenea premisă conduce la cel mai pur arbitrar şi opinia şi-ar găsi un sprijin în prezenţa lui Arghezi, Barbu sau Blecher în „Antologie...", fapt care pentru orice cunoscător al literaturii este o încălcare a adevărului. Aceasta pentru că orice cunoscător al literaturii introduce spontan în literatură o ordine ideală, ceea ce nu are nevoie să facă un „trăitor" al ei. Oricît ar părea de scandalos, Saşa Pană trebuia să plece de la un „L'avangardisme c'est moi", pentru ca operaţia sa să fie altfel şi mai mult decît a unui istoric sau critic literar. Şi aceasta pentru că avangardismul nostru nu a fost o ideologie literară şi nici un tip de literatură, ci o mişcare — adică scriitori, reviste, manifestări publice, legături, afinităţi.

Ne ţinînd de literatura propriu-zisă ci de viaţa literară, avangardismul descurajează cercetarea obişnuită, dornică să introducă faptele într-o ordine ideală. Nici o cercetare consecventă nu va putea face să concorde reputaţia de avangardism cu o realitate literară anume: este imposibil de descris „avangardismul" poeziei unor avangardişti notorii ca Ion Vinea sau B. Fundoianu. Singura trăsătură comună a celor ce se numeau şi erau numiţi avangardişti este cultivarea anti-literaturii, dar uneori această manifestare este doar incidentală (la Ion Vinea de pildă) şi adeseori este lipsită de consecinţe artistice însemnate. Identificînd avangardismul cu anti-literatura, singura şansă de a asocia cuvîntul unei realităţi literare, de a face deci din el un „termen" —, reducem foarte mult cuprinderea fenomenului, omitem părţi masive şi de primă importanţă din creaţia marilor avangardişti şi reţinem cu precădere producţii mediocre, provenind de la autori mărunţi, adesea simpli imitatori. Aşadar consecvenţa teoretică se conjugă în cazul avangardismului nostru cu sterilitatea cercetării.

Fecundă pentru avangardismul nostru este o abordare pozitivistă, care să urmărească viaţa însăşi a literaturii. O asemenea abordare va trebui să stăruie în primul rînd asupra revistelor, pentru că mai mult decît prin cărţi, avangardiştii au contribuit prin revistele lor la crearea unei vieţi artistice disponibile pentru experimente, receptive la nou. Revistele avangardiste sînt nu numai foarte bine scrise, colaboratorii lor fiind nişte foarte talentaţi gazetari (contribuţia avangardei la istoria presei noastre artistice ar fi un subiect dintre cele mai interesante de urmărit), dar ele ilustrează o concepţie inedită, solidaritatea tuturor artelor, „internaţionalismul" mişcării artistice, — şi un stil inedit-elegant citadin şi anti-balcanic. Şi important ar fi de subliniat că ele au racordat viaţa artistică românească la cea europeană şi nu au făcut-o în spiritul imitaţiei, al colportajului şi parazitismului snob, ci pe temeiul unei corespondenţe spirituale autentice, al emulaţiei entuziaste, al unui cosmopolitism fundat pe elevate credinţe umaniste.

Primul avangardism, cel din deceniul al treilea, care a avut şi consecinţele cele mai importante, şi care trebuie cercetat şi independent de personalităţile care l-au ilustrat, a fost o mişcare artistică cuprinzătoare, aşa încît el depăşeşte atribuţiile şi poate competenţa cercetătorului literar. Dar acesta nu se va putea dispensa de studiul integral, pentru că fenomenul în întregimea lui are consecinţe în literatură. Impudoarea şocantă a lui Geo Bogza, imagismul lui Ilarie Voronca, puritatea metaforică a poeziei lui Vinea nu se pot rupe de un exerciţiu al libertăţii creatoare, pe care avangardiştii l-au practicat cu obstinaţie. Semnificativă este urmărirea producţiei literare provenind nu de la „somităţile" avangardei ci de la autori în bună măsură uitaţi, personalităţi mai puţin ferme, mai permeabile la direcţia programatică. În acest sens prezenţa în „Antologia..." lui Saşa Pană a unor repedeuitaţi ca Victor Valeriu Martinescu, Constantin Nisipeanu, Alexandru Tudor-Miu este plină de interes. Aceşti mici autori sînt de fapt mai avangardişti decît marii avangardişti; poezia lor vorbeşte mai limpede despre fecunditatea atitudinii şi a stării de spirit create avangardiste. Nu este un lucru neimportant capacitatea unei mişcări de a fi declanşat şi întreţinut o stare de spirit, o atmosferă chiar, favorabile creaţiei libere, autentice. Ori cu asemenea „imponderabile" numai un trăitor al avangardismului poate lucra — constient sau inconştient.

Aşa încît chiar dacă depăşeşte limitele domeniului literar, chiar dacă nu a generat un tip anume de literatură sau unui major, chiar dacă nu a fost singurul factor de modernizare a literaturii noastre, avangardismul rămîne o mişcare de ne-ignorat pentru cercetătorul literaturii. Faptul că artiştii remarcabili care se leagă de avangardă trebuiesc studiaţi ca individualităţi, pentru că artiştii adevăraţi nu *reprezintă* pe nimeni şi nu *ilustrează* nimic, nu constituie un motiv de abandonare a avangardei ca mişcare, pentru că ea este un component de primă importanţă al vieţii literare interbelice ori din această viaţă literară se naşte viaţa abstractă, întru valoare, a literaturii. Probabil ca promisul studiu al lui Saşa Pană va continua operaţia de restituire, atît de fecund începută prin „Antologie..."

Ilina GRIGOROVICI

breviar

ION SOFIA MANOLESCU

Pînă unde pot muri

Acest al cincilea volum (a publicat: Odihna neagră, *1936,* Muntele ascuns, *1938,* Întîlnirea cu focul, *1944,* Soare scufundat *1966) al poetului „tocmit la plante inginer", cum se autodefinea într-o poemă mai veche, ne aduce poate experienţa sa fundamentală.*

Într-o selecţie severă poezia acestui ciudat pastoral se defineşte prin foarte originalul ciclu dedicat cu sinceritate cartofilor, *apărut în* „Lumea *(1945) lui Călinescu. Suprarealist la debut, încurajat de prietenia lui M.Blecher (căruia-i dedică acum un poem), un amant plin de candoare al naturii, un pacifist, un agrest eseninian, agronomul elegiac reuşeşte să se sintetizeze şi să se adîncească într-o poezie mai intelectuală, fără să se artificializeze:* „Vin herghelii de arbori din luna lor damnată / să-mi regăsească umbra cănită-n colivie. / Prelungi milenii seacă în unda răsturnată / cu moartea risipită pe-o altă panoplie" (Contur constrîns).

Poezia e pentru Ion Sofia Manolescu o refulare, o întoarcere pentru a nu „pierde umbrele nopţilor pe sub foşnetul ierbii", pentru că „umbrele neuitate" îi întorc mereu „rănile în acelaşi solstiţiu". Un poem ca Intru în Ulise *devine antologic prin rafinamentul insolit al alegoriei cu care traduce acest subiect antic pe care-l demitizează pentru a deveni accesibil:* „Marca din privelişti putrezeşte-n alge respirind albastrul cerului enorm. / Peştii din adîncuri, prinşi de radiaţii / îşi împing spre ţărmuri moartea-n care dorm."

Comentariu al unei lumi vegetale cu „Cai galbeni de toamnă arzînd pe păduri" sau „scăpaţi din căpestrele timpului", poezia e, în termeni tehnici metaforizaţi, o fotosinteză, cînd, „închizînd ochii din toate părţile / polenul îşi aduce aminte sărutul" iar „lumina înverzeşte în frunze". Vegetalul nu mai constituie o obsesie ci un mediu pentru revelaţii interioare, nu mai e nici măcar decor: „Dar lîngă somnul crinului firesc / prea mult visez şi prea puţin trăiesc. / Alunec printre pietre şi destine, / durerile mă dor numai pe mine.". *Deşi ceasurile zilei sînt „pline de arbori" şi pe sub retină „fug pădurile în sănii", poetul e urmărit de obsesii intelectuale ca ochii Domnişoarei Pogany ce clipeau în „extazul de piatră, pînă dincolo de moarte", ca peisajele lucide din lacrimi şi călătoriile în timp, pline de „îndoieli lenevoase", cu „ferestre neverosimile". Aceasta intelectualizare dublată de o naturală introspecţie la nivelul emoţional al confesiunii lirice face din poezia lui Ion Sofia Manolescu un exemplu de depăşire, de nelinişte, de căutare:* „Mereu mă bea o apă însetată, înfrigurat de vîntu-n care tac; / Golindu-mă de mine, de glorii fără sens / în aventura asta de asasini frumos. / îmi string din plîns cuvintele necoapte / Cînd îmi despoi statuia pînă jos". *Într-o planetă din* Viaţa Românească, *(nr. 6 1968) Ion Caraion îl plasa pe neverosimilul plin de candori, în categoria acelei prodigioase familii splendid ilustrate de Rousseau Vameşul. Prin ultimele poeme, Ion Sofia Manolescu, păstrîndu-şi candoarea, depăşeşte impresionismul liric, apropiindu-se de poeţii neliniştilor interioare fecunde.*

MIRCEA VAIDA

Cenuşa verde

Cunoscut mai mult prin cronicile, recenziile şi eseurile critice apărute în Tribuna *(de remarcat suita* Ospăţul lui Trimalchio*), Mircea Vaida debutează cu o carte de versuri, plină de un vitalism metaforic exuberant, cu o atmosferă distinctă, faţă de toate debuturile confraţilor săi transilvăneni din ultima vreme. O radiografie a ceasurilor de taină prin care strămoşii coboară în sufletele contemporane, o osmoză de geologii şi istorii, menite să dovedească, prefolcloric, vechimea acestor păminturi ale „ţării de Apus", o elegie a naturii pastorale a munţilor, iată cîteva din leitmotivele lirice ale acestei cărţi cromatizată prin infuzii poematice:*

„Rămîn singurătăţii / Mari mînăstiri de fîn / Totemuri româneşti ale verii / Dolmane părăsite de zei, / Duce vîntul de clopote şi de toacă..." (Singurătăţi).

O lumină de baladă modernizată, o confesiune sentimentalizată pe planul unei mitologii româneşti, o exaltare lirică rafinată, constituie caracteristicile poeziei lui Mircea Vaida, poet contemplativ şi cu acces la izvoarele emoţiei. Un debut care ne îndreptăţeşte să-i urmărim evoluţia.

STEFAN TANASE

Psalm teluric

După fotografia ce însoţeşte volumul, autorul ne convinge că are o bogată experienţă poetică, dovedită după lectură, mai ales pe plan prozodic. Poemele acestea, în ritmuri diverse, sînt ale unui duios care a citit cu folos pe clasici. Versurile sale conservă mireasma pămîntului reavăn, amintirea copilăriei, casa cu cerdac, plopii dintre două sate, „Someşul cu măreţia lui, figura mamei, ninsorile rurale, casa din Bărăgan, elegiile anotimpurilor etc." Dar nu reuşesc să se adreseze unui public care a citit pe Arghezi, pe Blaga, Ion Barbu sau Bacovia. Dacă ar fi apărut acum o jumătate de secol ar fi interesat mai mult; acum sînt desuete pentru că poetul le scrie în maniera, la temperatura şi la nivelul acelei epoci. Dacă-ar cultiva desuetudinea cu subiect de artă ar fi modern. Un singur exemplar e suficient pentru a documenta această opinie: „Casă cu cerdac / Undeva, la ţară / Pitulată-n para / Florilor de mac. / / Mult ai mai rămas / Singură, pustie / Nici o bucurie / Nu-ţi mai dete glas". (Duioşie de primăvară). *Poate sentimentul liturgic al unor poeme să ofere senzaţii mai insolite.* „Casa noastră zace aplecată-n-ntr-o parte / Eu caut umbra ta, ne-ncetat / Stelele s-au dat, cîndva, la o parte / Şi chipul tău între ele — a intrat! *Faţă de aceste imagini „cîntecele" lui Anton Pann ar părea suprarealiste.*

LECTOR

avant-

premieră

editorială

MONTESQUIEU

„Scrisori persane"

Traducere de Ştefan Popescu. Prefaţă şi tabel cronologic de Irina Eliade (E.P.L., colecţia B.P.T.).

SILVIAN IOSIFESCU

„Literatura de frontieră"

Un amplu studiu despre procesul de construire şi ramificare a artei cuvîntului de-a lungul istoriei. (E.P.L.).

CASA SCRIITORILOR „MIHAIL SADOVEANU"
Calea Victoriei nr. 115
organizează
Vineri 31 octombrie 1969, ora 18,30
Ciclul
„SERILOR MEMORIALE"
LIVIU REBREANU
evocat de
Al. Piru
şi
Eugen Simion
Îşi dau concursul actorii: Dinu Ianculescu şi Ludovic Antal.

În saloanele Bibliotecii Italiene **din Bucureşti s-a deschis expoziţia „Italia văzută de un pictor român" cu lucrările lui MIHU VULCĂNESCU.**

OPINII DESPRE PROZĂ

ÎMPĂRATUL E GOL!

„Luceafărul" ne invită la o discuție despre proză. Acum două numere, un editorial căuta să arate cîtă utilitate ar avea o asemenea confruntare de opinii în legătură cu tendințele pe care le manifestă azi epica noastră. Ba, mai mult, ca să ne incite la luarea cuvîntului, ni se oferea și o materie concretă de discuție. „Luceafărul" ne dădea prilejul să cunoaștem nemijlocit cam cum se prezintă o mare parte a textelor pe care le primește spre publicare din partea unor autori foarte tineri, în majoritate debutanți.

Ispita e prea puternică și nu văd de ce i-am rezista. Și totuși, ca să fiu foarte sincer, am o reținere și vreau să o mărturisesc de la început. S-a creat în vremea din urmă, la noi, o situație curioasă. Toată lumea ține să fie subtilă, nimeni nu vrea să scape nuanțele. Sîntem infectați de prea multă receptivitate estetică (în teorie bineînțeles, pentru că în practică am rămas prizonierii cîtorva prejudecăți tenace !) Cum cuiva îi vine să facă o apreciere de ordin mai general își amintește că, sub raportul filozofiei artei, nimic nu se poate susține categoric. Cine să se încumete să reproșeze unor romane că nu au „subiect" cînd știm că și fără acesta s-au scris opere de seamă ale genului ? Există azi la noi critici care să nu fi aflat că lirismul poate da și opere de proză majore ? Atunci de ce să se alarmeze dacă-l vede inundînd schița sau nuvela ? Cu ce întemeiere estetică s-ar simți chemat să respingă un text vid de orice conținut ? Nu v-a demonstrat că în literatură ceea ce contează în ultima instanță este „scriitura" ? Fiecare constatare critică, de îndată ce vrea să se extindă puțin și să semnaleze o tendință sterilizantă, trebuie să se „blindeze" cu nenumărate precizări, care să o ferească a fi socotită „exclusivistă" și „limitativă". Toate observațiile își tocesc ascuțimea, diagnosticul își pierde eficacitatea, înecat într-o mulțime de „dar", „bineînțeles că", „firește", „există și excepții".

Un Lovinescu care să aibă curajul de a susține răspicat că fantazia poetică dezorganizează proza contemporană românească, împiedicînd-o să dea opere solide și durabile, ar fi greu imaginabil în peisajul nostru literar actual. Din fereala de dogmatism ajungem să nu mai putem spune nimic net.

E cazul să înțelegem, totuși, că există adevăruri care corespund exact unei situații date, chiar atunci cînd nu au o valoare absolută. Ele trebuie rostite, fără infinite precauții, fiindcă numai așa reușesc să fie folositoare. Să revenim deci la textele pe care le propune discuției critice „Luceafărul". Franc vorbind, în ceea ce mă privește, nu le găsesc, cu o singură excepție, nici o calitate. Sîntem în fața unor bucăți absolut neinteresante și însușirea lor comună este de a fi profund plicticoase.

De atîta sofisticare intelectuală, am uitat oare complet că lectura literaturii e chemată să producă și plăcere ? Să lăsăm să sară copilul din noi și să strige „împăratul e gol !" Ce să ne rețină în aceste exerciții pretențioase ? Observația vieții ? Despre așa ceva nici nu poate fi vorba, pentru că totul e cețos, inconsistent, fantomatic. Atunci, o materie reflexivă care să ne atragă prin jocul ei inedit ? Dar ceea ce ni se servește e văduvit de orice gîndire. (Doar dacă ne încăpățînăm să socotim ininteligibilul filozofia cea mai profundă). Poate că interesul ar trebui căutat în construcțiile imaginației libere de constringerile reprezentărilor comune ? Prozele, la care ne referim, nu au nici această calitate, puterea lor de a fantaza dovedindu-se evasi-nulă. Cînd am pomenit de o excepție, aveam în minte scurtul text al lui Tudor Vasiliu, intitulat „Hiroșima". Aici, da, există o „viziune" ! Numai că talentul real al tînărului autor, pe nedrept urechiat acum cîteva săptămîni, e prin excelență poetic. „Hiroșima" se rezumă la o inteligentă metaforă ; avem de-a face cu o falsă epică ; rămînem în fond la „poemul în proză".

Se disting oare celelalte texte cumva prin „scriitura" lor ? Prezintă ele un chip de alcătuire a țesăturii verbale relevant ? Nici măcar această însușire (vai !) nu o au. Toată „inovația" lui T. George Cimpeanu rezidă într-o schimbare deasă de voci pe care pasta narativă le topește laolaltă (zic ceilalți, zice el, zic eu, etc). În „Te iubesc, doctore", Marius Tupan ține să comunice rîndurilor sale un dramatism absent printr-o formă de dialog violent, implicat, presupus. Odată procedeul descoperit, orice altă surpriză a lecturii e exclusă ; să recunoaștem că sărăcia unei astfel de inventivități stilistice riscă să descurajeze pînă și spiritele cele mai avide de noutăți.

Dar poate că am căzut peste niște aspiranți la titlul de scriitor neînzestrați pur și simplu. Ne îndreptățesc textele lor să vorbim despre anumite tendințe din proza noastră ? Cred că da și de aici abia discuția are șanse să devină fecundă. De ce atîția debutanți se simt îndemnați să scrie astfel ? Orientarea lor către acest tip de exerciții este simptomatică ; începătorii adulmecă în aer direcția pe care am impresia că vîntul momentului actual literar o favorizează ; ei au un instinct mimetic al „ultimei mode" extrem de dezvoltat și într-adevăr nu se înșală. De la o vreme romanul, nuvela, schița sînt amenințate tot mai mult să fie devorate și două sînt genurile care tind să le înghită : poezia și speculația eseistică. Inițial se părea că, din imperialismul acesta literar, proza nu va avea de pierdut nimic, dimpotrivă. Robustețea ei proverbială îi îngăduia să asimileze ușor orice infiltrații străine, ba să le și utilizeze pentru a-și înnoi formele cam vetuste. E ceea ce, un timp, s-a și petrecut. Dar capacitatea de a dăinui și înflori sub orice dominație străină, ca elenismul sub imperiul satrapiilor orientale, a fost iluzorie. A venit vremea ca supunerile să se plătească și asistăm la tendința extremă de a i se răpi prozei orice viață proprie. Trist e că din acest expansionism conjugat, al imaginației fără frenațiune și al speculației abstracte nu iese nici poezie, nici filozofie, ci un produs hibrid, neutru, cenușiu. Că și rezultate fericite nu sînt excluse, o știm ! Recurg însă deliberat la formulări categorice, fiindcă vreau să scot în evidență un fenomen și să-i dau numele lui adevărat. Nu cred că în aceasta e o direcție de viitor a prozei noastre. Experiențele cu un asemenea caracter au început să plictisească și pe scriitorii din Occident : o reacție prin întoarcerea la literatura de „creație" se desemnează și acolo ; prozatorii cei mai citiți sînt romancierii americani, nu francezi, fiindcă primii și-au păstrat gustul de a **observa** și de a **istorisi**. E dificil să discutăm deschis asemenea lucruri, cîtă vreme li se dă imediat o interpretare restrictivă. La noi, amatorii de a reclama cu o voce indignată, ca „moderniștii" să fie toți tunși în cap, nu lipsesc și abia așteaptă să-și manifeste pe un ton imperios gusturile „sănătoase". Dar îngustimile lor detestabile nu trebuie să ne împiedice să spunem nimic din ce s-ar părea că le convine cît de cît, fiindcă le-ar da apă la moară. Așa ajungem să ne supunem unui soi de șantaj moral care face să prospere liniștită impostura.

Și mai e ceva. Toate aceste „exerciții", chiar cu procentul ridicat de pagini ilizibile pe care îl implică, n-ar strica dezvoltării prozei noastre, dimpotrivă, cu o singură condiție : să nu fie un mijloc facil de a ocoli întrebările dureroase ale vieții zilnice. În imaginarul pur și în abstractul speculativ, constatăm că spiritul critic pe care l-am aștepta aplicat asupra realității cotidiene se volatilizează. Pe calea aceasta, proza renunță, nu fără urmări, la una din funcțiunile ei sociale capitale și nu e de mirare că-și pierde cititorii. Dar puterea de a vorbi marelui public e „atoutul principal al schiței, povestirii, nuvelei și romanului. O proză de „cabinet" e un nonsens. Nu atît formula netradițională de relatare merită să fie luată în discuție, cît rolul obturator pe care îl joacă ea astăzi la noi. Se simte o nevoie de problematică autentică, vie, concretă în proza noastră actuală și numai această atacare frontală, curajoasă a realității poate alunga definitiv un idilism obstinat să reînvie mereu sub alte fețe.

Iată în sfîrșit o frază care sper să displacă profund multora dispuși poate să mă aplaude pînă aici.

Ov. S. CROHMĂLNICEANU

Compoziție de GRIBAUDO

punct și virgulă

Într-un malițios articol din Contemporanul *Geo Șerban vorbea de un exces al* ineditelor *publicate oriunde și de oricine. Invectiva disimulată a criticului a rămas gratuită pentru că revistele, mai ales după aceea, au intensificat acest sector atît de plin de surprize și de posibile gafe. În sensul bun al întreprinderii și cu multă competență Aug. Z. N. Pop publică în* Tomis *(nr. 9/1969) o scrisoare necunoscută a lui Eminescu către Veronica Micle, scrisă la Constanța ; scrisoarea e un elogiu al mării : „privirea mării liniștește mai ales sufletele furtunoase. Șed într-o mansardă și privirea mi-e deschisă din două părți asupra mării, pe care-aș vrea să plutesc cu tine".*

★

Iașul literar *(nr. 9), publică un manuscris inedit al lui G. Topîrceanu, aflat în colecția* Muzeului de istoria literaturii-Iași. *E vorba de comedia* Omul din lună, *comentată de Ion Arhip. Dacă despre poezia și proza lui Topîrceanu s-au scris studii numeroase, unele chiar monografice, despre activitatea de dramaturg și organizator al teatrului s-a scris mai puțin. (Topîrceanu a fost director, inspector de teatru, cronicar dramatic).* Omul din lună *e o comedie de moravuri, neterminată, dar oferind substanțial în textele realizate ideea întregului. Acțiunea se petrece: la minister, în parc, la un pension de fete, la Paris, în țara jazzului, în Spania, în anul 2000, la congresul ramoliților etc. Din toate aceste tablouri, s-au păstrat doar șase.*

Descoperirea de la Iași este remarcabilă : deși se știa despre manuscris, niciunul din cercetătorii operei lui Topîrceanu nu l-a reprodus. Așteptăm comentariile lor în legătură cu caracterul de inedit *absolut al textului.*

★

Steaua *(an. XX, nr. 9 23o).* Portretele lirice *rămase în manuscrisele lui Simion Stolnicu (comunicate de Simion Bărbulescu) sînt contribuții directe la descifrarea climatului literar al generației ce se afirma prin 1936 ; un Virgil Gheorghiu, Pericle Martinescu, Vlaicu Bîrna. Cel mai elocvent ni se pare medaionul intitulat „Geo Bogza — între Urmuz și Bușteni", evocînd foarte sublimat momentul cînd Geo Bogza scotea acolo revista Urmuz.*

★

Revista de istorie și teorie literară *introduce începînd cu acest număr (nr. 3/1969) o rubrică de „profiluri de scriitori contemporani" în speță Dinu Pillat scrie despre* Marin Sorescu, *Al. Săndulescu despre* Fănuș Neagu *și Marcel Duță despre* Horia Lovinescu. *Prin aceste cercetări de istorie literară ajunsă la zi, revista contribuie la o selecție științifică a valorilor literare contemporane.*

Un studiu este consacrat de Adrian Pârvulescu, cercetînd în opera marelui prozator raportul între conștiință și existență. *Remarcăm, documentele publicate de Eugenia Oprescu din ciclul* manuscrisele lui *George Călinescu. Manuscrisul* despre spiritul critic *precizează și răspunde la multe din întrebările pe care și le puneau, în cadrul polemicii lor, acum 6—8 luni „călinescienii" și „anticălinescienii".*

★

România literară *(nr. 42/1969) consacră centenarului morții lui Sainte-Beuve o suită de articole și eseuri comemorative dar în același timp cercetări exegetice asupra metodei marelui critic pe care scriitorii de după el, în frunte cu Marcel Proust, l-au trecut în categoria „caracterologiei biografiste și entomologiste", devenită sterilă pentru gustul modern. O pledoarie pro Sainte-Beuve face* Șerban Cioculescu, *considerînd că „actul de acuzare" al lui Proust nu este decît „o strălucită eroare". Mircea Martin consacră umanismului marelui critic un eseu* intitulat Sainte-Beuve și iluzia infinită. *Cîteva ecouri în literatura română sînt cercetate de Th. Vârgolici, iar despre* moralist *(„observatorul moravurilor") vorbește Al. Piru, Romulus Dianu și Valeriu Cristea încheie seria cu eseurile lor.*

★

Din ultimul număr al Tribunei *(nr. 42/1969) poate fi semnalată prima secvență dintr-o suită de manuscrise și documente inedite provenind de la Lucian Blaga pe care le dezvăluie și le comentează Bazil Gruia. Poezia publicată se numește* Stau rezimat de stîlpul unui templu în ruină, *creație din epoca de elaborare a* Poemelor luminii. *În numerele viitoare, anunță revista, se vor publica scrisori, ilustrate, o notă și un* autoportret. *Așteptăm mai ales insolita interferență artistică a autoportretului.*

breviar

MARGARETA STERIAN

Poeme

Cunoscută mai mult ca pictor, Margareta Sterian se prezintă acum ca poetă. Traducerile sale din O'Neill, Antologia poeziei americane, *pe care a întocmit-o acum două decenii, ca și mica plachetă tipărită în 1945 de editarea* Coresi *sînt, totuși dovada unei susținute activități literare.*

Lectura poemelor *ne dezvăluie o poetă cu lecturi consistente din poezia europeană iar trimiterile livrești pe care le cultivă devin motive poetice de atmosferă. Un acut gravism, post-parnasian, conjugat cu auxiliare cromatice moderne, face din poezia Margaretei Sterian un caleidoscop fascinant :* Cufundate pîn'la genunchi în ierburi și flori,/ fetele culeg sulfina aurie, pelinul amar,/ în ziua asta, a șaptea cu har ;/ tălpile goale răcoarea ierbii moi o slăvesc... (Cîntec pentru cules ierburi dumineca).

Cu tot registrul ei variat și cu toate vîrstele poemelor, din carte se degajă un sentiment de căutare obsesivă a liniștii, o liniște vitalistă : Într-o liniște mare aș vrea să-mi ascund inima,/ inima mea ca o rană ce trebuie legată și-nconjurată de tăcere/ în preajma-mi să nu fie zgomot, să nu fie sonerii ;/ lăptarul să-mi lase-n prag o cană albă cu lapte (...) Să uit aș vrea și de Shakespeare — prea greu le spune el pe toate —/ pe frunte nu vreau decît mîinile tale ușoare. (Într-o liniște).

În poezia noastră feminină, această poetă de-o neliniște stenică a contribuit alături de Magda Isanos și Olga Caba la fluidizarea unei inspirații mai confesive la modul intelectual. S-a spus adesea că sentimentul naturii a încetat să mai fie obiect de poezie o dată cu dispariția ultimilor romantici. La noi acest sentiment, fără să mai fie semnul unui romantism prelungit, se menține în alte contexte și, prin cîțiva mari poeți, a dus la redescoperirea naturii. Din această familie lirică face parte și Margareta Sterian. În septembrie, poeta căuta liniștea sălciilor dezolante, „ca desoeuvrate doamne din alte vremi...", cînd „teiul, sclipind se zbate pe cer — verde velours de Gênes, agitînd în dantele arse parfum din amintire". Într-un decor agrest „fluturii galbeni cu arabesc de catifea", beau, „extatic" apele inimii. O revitalizare a lumii, natura are gustul amărui, dar oferă și senzația marilor plecări în toate neanturile visului. Toate spuse, puțin neologiste, fără desuetudini și mai ales fără repetiții.

IV. MARTINOVICI

Ca să fii stea

Prezent mai ales în revistele clujene, Steaua *și* Tribuna, *Iv. Martinovici s-a afirmat prin traduceri din poeți diverși (Miguel Asturias, Eugenio Montale, Karl Shaprio, Keneth Rexroth, Nelly Sachs etc.). În 1961 realizează o cursivă tălmăcire a* Grădinarului *lui Tagore, reactualizînd în literatura noastră figura acestui mare poet indian. Prin culegerea sa originală din 1966,* Cercul de aur, *se dovedea un poet de factură modernă.*

Al doilea volum, Ca să fii stea, *se resimte tematic de contactul cu alte literaturi ca acele condensate aforisme — poeme din ciclul* poeme hinduse *în care* Brahma/ cel cu o mie de chipuri/ stă nevăzut/ deasupra lucrurilor.

Vitalismul său apare acum mai intelectualizat și chiar mai fantast, „dionisiac", lacom să-nfulece și „strugurii și clipa", plin de euforii în mod obsedant indice : Zeii tăi bătrîni s-au trezit și-au scuturat încîlcitele bărbi/ prin care mișunau gîngănii/ mărunte și fire de ierbi. *Cea mai nouă expresie a sensibilității sale e comentariul voit prozaic, în vers alb, în care, fără corsetul rimei e mult mai spontan :* Am renunțat la micile plăceri/ cotidiene : cafea, țigara atît de necesară cînd îți învăluie în albastru/ stiloul și gîndurile — și la multe altele/ impuse de o ecuație cu mai multe necunoscute (Nimbul de înțelepciune).

Iv. Martinovici cultivă și o poezie a comentariului intelectual, de elogiu al „Frumosului cu majusculă", o poezie a metamorfozelor mitice, creionînd peisaje în care „aude *lumina căzînd". Natura se sublimează fără descripții cu bețiii languroase care dilată ochiul în „cobaltul nopții" sau își oglindește incendiile „roșcate și mov" într-un octombrie în care „balcoanele aruncă oglinzi".*

LECTOR

Consfătuirea națională de literatură comparată

Între 16—18 octombrie s-au desfășurat la București lucrările celei de a doua conferințe naționale de literatură comparată, organizată de Institutul de istorie și teorie literară „G. Călinescu", sub auspiciile Secției de Științe filologice a Academiei Române.

Cuvîntul de deschidere a fost rostit de acad. Al. Rosetti care a făcut un scurt expozeu asupra comparatismului românesc contemporan.

Profesorul Al. Dima, directorul Institutului „G. Călinescu" a expus **Obiectivele comparatismului român** făcînd mai întîi o sinteză istorică succintă a comparatismului românesc de la lucrările unui Pompiliu Eliade pînă la noua generație de cercetătotri. În fixarea **obiectivelor**, Al. Dima s-a referit la studiile de folclor comparat ce ar putea duce la largi sinteze creatoare în privința influențelor ce s-au exercitat în cultura noastră mai veche. În sectorul dedicat perioadei moderne s-a vorbit de continuarea cercetărilor relative la relațiile literaturii române cu celelalte literaturi, în special cu acelea ale țărilor vecine ajungînd în acest context la descifrarea specificului nostru național. Deosebit de pitorești, și interesante în același timp sînt problemele legate de imaginea românilor în literaturile străine și a străinilor în literatura română. O atenție deosebită trebuie acordată teoriei literaturii comparate în curs de elaborare și pe plan mondial. Totodată trebuiesc intensificate și aplicate cu adecvare contactele comparatismului cu folcloristica și istoria literaturii naționale. Un ultim deziderat expus de vorbitor a fost crearea unui **comitet național** de cercetări comparatiste și a unei **reviste** de literatură comparată.

Cercetînd **Tentația modernului în literatura italiană**, Nina Facon a subliniat, în raport tipologic cu literatura română și franceză, această dialectică a culturii italiene profund umanistă, ajungînd la concluzia că modernitatea este condiționată pe plan istoric de permanenta redescoperire a moștenirii antice.

Stan Velea a urmărit motivul „Mazepa" în literaturile romantice, oprindu-se la cîțiva mari poeți ca Byron, Hugo, Pușkin sau polonezul Slowacki.

Liviu Bărăescu vorbind despre Sainte-Beuve în accepția paraleală a lui Marcel Proust și G. Călinescu descifrează limitele interpretării postume a marelui critic.

Aurel Sasu, cercetînd posibila influență a romantismului francez în opera lui Eminescu, influență mai puțin studiată, considerată un exces căutarea influențelor străine cu orice preț, raportînd esențele creației eminesciene la sevele autohtone.

Pe linia cercetărilor comparatiste a literaturilor popoarelor vecine s-a înscris comunicarea Victoriei Frincu despre **Eposul sîrbo-croat și Chansons de geste**, a lui Ion Petrică despre **„Țăranii" lui Reymont și „Ion" al lui Liviu Rebreanu**, a lui M. Mîta despre **„Țiganiada" lui Budai-Deleanu și literatura iluministă polonă**. În acest context Valentin Gr. Chelaru a cercetat elementele românești din opera poetului bulgar Ivan Vazov cu precădere asupra influenței exercitate de opera lui Dimitrie Bolintineanu.

Cîteva comunicări au adîncit probele de teorie a comparatismului ca aceea a prof. N. I. Popa despre **Noua critică franceză și literatura comparată** în care s-a subliniat osmoza dintre estetica literară și comparatistică, prin impunerea primatului operei, punct de vedere opus pozitivismului bibliografic.

Tot în acest domeniu teoretic se încadrează cercetarea lui Ion Zamfirescu prin care au fost analizate cîteva raporturi posibile între literatura comparată și filozofia culturii.

Comunicările lui I. C. Chițimia (**Aspecte ale fabulei mediteranee esopice în unele literaturi europene**) și Pandele Olteanu (**Criterii stilistice în studiul comparat al literaturii omiletico-parenetice**) au vizat un sector mai special și o epocă mai îndepărtată.

Paralelisme și influențe au fost tratate în comunicări ca : **Blaise Pascal și Tudor Arghezi** (Roxana Sorescu), **Ionică Tăutu și Volney** (Dan Mănucă), **Implicații franceze și italiene în poezia lui Duiliu Zamfirescu** (Margareta Dolinescul), **André Gide și literatura română** (Mircea Popa), **Eminescu și Kalidasa** (Mircea Vaida), **Eminescu și Krasko** (C. Barborică), **Momente zoliste în literatura română** (Cornelia Ștefănescu), **Eminescu și Goethe** (Grigore Tănăsescu). În acest context prof. Liviu Rusu, vorbind despre **Maiorescu și Hegel** neagă orice influență a filozofului german în opera criticului român, infirmînd tezele anterioare.

În cercetarea motivelor cîteva comunicări s-au consacrat motivului „stelei ce s-a stins" (Host Fassel), motivului Don Quijote la Budai-Deleanu (Medeea Freiberg), motivului infernului (Doina Graur) sau motivului faustic la noi (Hertha Perez).

N-au lipsit nici lucrările de folclor comparat ca aceea a lui Leon Levințchi despre **Temă și remă în balada populară engleză și română** și nici lucrări de cercetare a literaturii române peste hotare ca cea despre **Creangă în versiunea engleză**, a Ilenei Verzea, făcîndu-se aici un studiu critic comparat al traducerilor.

Alte comunicări au tratat subiecte de teorie a literaturii comparate ca aceea susținută de Clio Mănescu despre **Caracterul constant și variat al structurilor mitice în circulația lor literară**, ca **Traducere și remodelare în cultura română de la sfîrșitul secolului al XIX-lea** de Al. Duțu sau ca **Raportul dintre traduceri și public** în secolul al XIX-lea de Paul Cornea. O temă deosebită în acest context a tratat Vera Călin prin exegeza sa intitulată **Condiții de dezvoltare a unei noi retorici.**

Două teme au tratat recepția a două mari literaturi la noi, cea germană în tratarea lui Victor Iancu și cea franceză - circumscrisă la Victor Hugo, în expunerea lui Ion Brăescu, Mihai Novicov a dezvoltat tema **Esenin și poezia sec. al XX-lea**, iar Gh. Ceaușescu a comentat **Moartea cosmosului în filozofia stoică și în tragedia „Hercules Cetaeus" de Seneca.**

E. M.

BARBU CIOCULESCU

Galateea nu

Galateea nu vorbește.
Galateea nu cîntă.
Galateea nu știe.
Galateea clipește
Și cu capu-ntr-o parte
Pune în ochii mei
Privirea ei fumurie.

Mă privește :

De ce nu ești mai tînăr ?
Pentru ce n-ai femeie ?
Unde duce drumul lucios ?
Îmi faci sandale ?
Îmi pui și mărgele ?
Arată-mi bucuriile tale
Să mă uit printre ele.
. . . . . .
Se vor aprinde fanarele
Și chiar acum va rîde.
Iar eu nu pot, ah nu mai pot
S-o strîng cu funii
Peste cîrpele ude.

Media luna

Ternă și tristă. Singură.
Albă și neagră. Impură.
Mută și stearpă. Rece.
Așa ești cum te văzură.

Piatră pe piatră. Tîrzie.
Colburi pe colburi. Obscură.
Vînturi pe vînturi. Pustie.
Așa ești cum te făcură.

Însă cînd vin eu și te-nconiur
Și cad fericit în mările tale de bitum și spume,

O, atunci trează și-naltă
deschizi un ochi peste lume.

Alegorie

Oameni goi treceau prin ploaie la braț
Învîrtind umbrelele-nchise,
Înfigînd minuși pe vîrfuri de gard.
Gratios pluteau lebede pe bulevard
Prinzînd cu ciocul cercuri concentrice
Pentru nupțiile mele,
Fără să-și încurce niciodată cărările.
Aproape, pe chei, la două sectoare,
Mureau pentru mine iluzii cu chivăra mare,
Speranțe cu două galoane, pași colonei svîrliți înainte,
Lacrimi repezi, cuvinte și bătăile inimii...
Din boschete, din trepte, cu mîinile ridicate
Ieșeau faunii mei și silvanii,
Dislocînd case vechi, rînduri de cranii
În orbitele cărora te strigasem pe tine...
Și treceau către staule, mînați în șuvoaie.
Atunci soseau oamenii, culegeau străzile,
Harnici prin ploaie puneau alte case,
Drum de sare peste drum de mătase,
Lat asfalt drept peste noroi, peste piept,
Unde imprimasem noi doi muc de țigare,
Fugă prin ploaie, bilet de intrare...
Vor veni pruncii, vor trece.
Mie-mi rămîne, tăiată în marmură,
Lebăda rece.

Green

Am un șarpe sub casă.
Am un șarpe sub masă.
În joile cînd mă gîndesc peste măsură
Se înfășoară pe cadranul de ceas
Și-și prinde coada în gură.

Am un șarpe-ntr-o floare.
Subțire, cu limbi gălbioare,
Între roșii petale toride
În miezul ei rouă decide —
Și-așa rodesc florile, dintru nimica.

Am un șarpe în ram
Cînd îl mîngîi scrîșnește din muguri.
Se umflă în ceafă cu ciorchine de struguri
Și plînge pe prune și-și pierde mărgica.

Am un șarpe în ham.
Cînd îl mîngîi pe coamă
Dă din urechi sub coroană,
Ușor desface aripa velură
Și o lună mă lasă pe partea obscură.

Am un șarpe pe geam.
Cînd fluieră sticla sub pielea lui neră
Îl ucid cu pistolul-rachetă
Îl spăl cu trei ape-n chiuvetă
Și-l răstorn în castronul cu mere.

Am un șarpe în pod.
Pe-o tavă se sbuciumă
Însă Irod
Îl înnoadă de-o grindă
Și-și face bucle la barbă-n oglindă.

Am un șarpe sub casă.
Cînd tușește din oase scuturate de tremur,
Vecina de pat mă trezește,
În brațe mă strînge pruncește
Țipînd de cutremur.

Am un șarpe în Fram,
Bine pus la zăpadă.
Vin oaspeți gingași să-l vadă
Cum zace pletros, monogam —
Și le dau felii de ruladă.

Am un șarpe sub masă.
Nu îndrăznește să iasă
Ochiul meu rotitor îl dogoare.
Cască amețit, cu paloare,
Și-mi aduce-un papuc la picioare.

Am pe covor un șarpe fidel,
Cînd cobor din pat pun piciorul pe el.
Atunci mă mușcă-n călcîi.
Distrat, dacă-i zic : o, rămîi —
Și renasc cu ochi verde.

Am în sobă un șarpe ce fierbe,
Zice zizanii în spate de ușă,
Pierde-n grătare solzi și oscioare
Pînă lasă piei albe-n cenușă —
Și nu pot ști dacă-l doare.

Am un șarpe sub gheață
Bate puternic în piept și-mi dă viață.
Am pe sprîncene un șarpe cu pene,
În gene un șarpe cu ghiare.
Trec prin lume alene
Și nu pot ști dacă mă doare.

Am un șarpe în mînă.
Îl îndoi cu țeasta-n țărînă
Să lase venin pe velina hîrtie.
Tocmai atunci se întoarce
Și coada în spasm și-o sfîșie.

STELA VINIȚCHI

Poeme

I

Și numai marea-nvinsă în arenă ;
nici o mîndrie trează, stîncile limpezi
stăteau neființa oricărui semn de început.

Dar urmele se schimbă și din praf, neauzit
se-ncoronează păsări moi, de voal, atît de sus
și de rotund și-n cete elegante
se-ndepărtează de izbînzi și-n pasii lor
rămîne-o rece fulguire de alt timp ;
cu mîini de rouă să fim regi ai acestor tărîmi,
e noapte și trandafirii înfloresc
în loc nestiut.

II

Dar dansul este întotdeauna albastru
și umed ca o frunză
ochiului în tine ; sub patimi viermii
își așteaptă prada.

Am popasit în credința ta,
în iertare, în golul trupului tău
adăugat plecării și a venit spre mine,
ca sare un rod perfect,
din toate unghiurile zilei,
dansatoarea cu picioarele goale.

III

Și-atunci ne-am întors la tărîmi,
aburi de spaimă și roci neumblate,
deșertul
pe urmele noastre și-n față lacrima,
ca un rob ostenit.

Vom asuda, vom trece-mpărăția din granit în granit
în palme-aprinse sfînt purtînd
tot rostul mării, cupole de verdeață
vom semăna adînc în spațiul vînturilor
și vom străbate panterele cu ochi de noapte
și guri întinse de nisip.

Și nici un foc nu va lipsi
între vestale și nici un cerc
între aripi.

IV

Și pestru te urmează și îți cunosc dreptatea
și nu mai poți să fugi de oameni de aici
și arcurile vechi se string
și-ți înconjoară frica și crezi că zările
se fac mai albe și mai pline, ca un fruct ;
că-n peștera soarelui pereții sînt și azi
împodobiți cu amfore și animale de demult.

Și se ridică-n tine moartea, ca sarea mărilor
pe prundă, nimic nu mai ai de cerut
sau de schimbat în ordinea pietrelor.

V

Ușile noastre s-au deschis spre veșnicia
acestor stoluri negre plecînd ; eu mă întorc
în cuvinte, ca într-un loc fermecat,
oarbă printre răspunsuri.

Ușile noastre s-au deschis și nimeni
ne intră, nici un sînge celebru nu ne curge
prin arcă și nici un trecător convins
că-l vom primi ca pe-un trimis al anotimpului
spălat de-o trecere pură.
Nobletea marilor lacuri s-acopere timpul
străpuns de clipa trupului,
ca de tăcerea lumii, alb.

VI

Ușile ni s-au deschis și oboseala creșterii
și suflul unui ris păgîn se-ntorc spre mine
oarbă printre răspunsuri.

VII

Cu mine alți oameni la pîndă întinși
la rînd, sub țigle pale. Așteaptă sus
între licheni adînci să ies de sub cercuri
și de sub vînt : nu mă voi plînge de înstrăinare,
de anotimpuri și de ape lungi.

În somn amar și singur va veni
pîinea cu abur de soare și va desfăce-n gura arsă
lemnul durerii de crini.

luna, calul și prizonierul

de SORIN TITEL

Cît fu ziua de lungă merseră fără să scoată vreun cuvînt, doar spre seară cînd începu să burnițeze, unul dintre cei doi, prizonierul era atît de abătut încît nici nu reținu cel puțin dacă vorbise cel din stînga sau cel din dreapta lui, spuse ceva cu privire la vreme, în șoaptă însă, murmurînd cuvintele, mai mult pentru el, scîrboasă vreme de exemplu, sau timpul ăsta blestemat o să ne bage pe toți în mormînt, cuvintele se desprinseră de pe buzele omului ca să cadă la întîmplare în tăcerea grea care se lăsase peste ei, venind parcă de undeva din afara lor, apăsînd pe umeri ca o povară, apoi continuară să meargă, călcînd prin bălțile murdare împiedecîndu-se chiar unul de celălalt, și încă înainte de a se lăsa seara o lună subțire și palidă apăru la orizont, pe un cer aproape transparent, o lună albă, ca de celuloid. „Uite luna", spuse atunci prizonierul, și cei doi își ridicară în același timp privirile uitîndu-se cu indiferență la astrul mort. „Da e lună nouă", spuse totuși unul dintre ei într-un tîrziu, și nici de data asta prizonierul nu fu atent să vadă care dintre cei doi vorbise. „Lună, lună, nouă, taie pîinea în două și ne dă și nouă", vorbi din nou și toți trei salivară în același timp simțind în gură gustul proaspăt al pîinii. „Lasă prostiile", spuse cu voce joasă celălalt, fără să-și ridice ochii și prizonierul se întoarse spre el aruncîndu-i o privire uimită. „El și tu", spuse prizonierul, apoi cînd vru să continue celălalt începu din nou să rîdă, așa că renunță, înțelegînd cît de inutilă ar fi fost orice fel de discuție. „E ca o sprînceană", spuse cel care rîdea. „Ca o sprînceană de muiere tînără și cam curvă", adăugă el continuînd să rîdă. „Femeile", spuse cel din stînga lui. „am cunoscut destule la viața mea, mi-or fi deajuns", mărturisi el, apoi se opri deodată, retrăgîndu-se într-o mahmureală ursuză și puțin binevoitoare. „Maică precistă, știu c-am dus-o atunci bine ? spuse el cu voce tare, ar fi păcat de la dumnezeu dacă m-aș plînge". „Cînd atunci ?" întrebă celălalt. „Ce cînd atunci ?" făcu plin de uimire cel întrebat. „Cînd ai dus-o bine ?" întrebă din nou cel din stînga prizonierului. „Cîndva..." spuse din nou cel din dreapta, umflindu-se teribil în pene și dîndu-și mare importanță, privindu-l disprețuitor pe celălalt. „Acolo", mai adăugă el scărpinîndu-și părul de pe piept. „Aha", spuse celălalt dumirindu-se cu totul pe neașteptate apoi tăcură din nou o bună bucată de timp. Luna între timp începu să primească o strălucire ciudată, cu toate reflectoarele îndreptate asupra ei. „Parcă eu nu le știu", se desmetici după un timp celălalt. „Mie îmi vorbești despre asta" adăugă el, scuipînd drept înaintea lui cu multă știință și obidă în același timp și din nou începu să rîdă. „Aș vrea s-o văd și eu pe muierea aia care să-și pună mintea cu unul ca tine" spuse cu un dispreț ucigător în glas. „Păi eu frățioare", începu el să povestească și amănuntele pe care le dădu aprinseră niște străluciri ciudate în ochii amîndorura. Apoi privind drumul pustiu, luna subțire și palidă, drumul cu bălțoacele care începeau să prindă o pojghiță subțire, luna devorată și lividă, se posomorîră din nou, oftară din toți rărunchii, privindu-i cu ură pe prizonier. „Ce te-a asurzit dumnezeu că nu mai scoți nici un cuvînt", îl imboldiră ei împingîndu-l cu vîrful baionetei. „Lună, lună, nouă, taie pîinea în două și ne dă și nouă", spuse cu totul pe neașteptate prizonierul și îngenunchie în mijlocul drumului. Ceilalți îi urmară exemplul, îngenunchiară și ei, își scoaseră căciulile din cap și rămaseră un timp așa, apoi tăiară luna cu baioneta, era caldă și proaspătă și în timp ce o mestecau pe apucate, cel din dreapta spuse „Cînd scotea pîine din cuptor ne rupea întotdeauna cîte un dărab, uite așa..." „Cine ? întrebă cel din stînga. Cine scotea pîinea din cuptor ?" mai vru el să știe „Cine cine ?" se miră cel din dreapta „ Așa aburită", mai adăugă el apoi amuți din nou și începu să mestece cu lăcomie. „Cît roata la căruță", mai spuse în timp ce mesteca. „Te-ai săturat ?" îl întrebară pe prizonier. (Bineînțeles că-i dăduseră și lui să mestece). „M-am săturat", spuse prizonierul ștergîndu-și gura de firimituri. „Așa pîine n-ai mai mîncat tu niciodată, îi spuseră. Uite cît e de caldă." Deasupra bălțoacelor peste care treceau începu să se prindă o pojghiță subțire de ghiață care se spărgea sub picioarele lor. Miriștile erau pustii și cenușii și în seara albăstrie clăile cu fîn păreau niște căciuli negre. În stînga lor era un delușor pleșuv, doar din loc în loc cîte un salcîm pipernicit, iar în dreapta, dincolo de miriștea pustie, rîul, murmurul plăcut al apei aducînd puțină viață în liniștea din jur. Apoi trecu o căruță, un fel de caleașcă cu un singur cal, cu un singur călător, cu o femeie adormită cu hățurile în mînă, și caleașca trecu pe lîngă ei, fără ca femeia să se trezească. Părul femeii de culoarea ovăzului era strîns sub o basma de mătase neagră, pieptul i se mișca ritmic și neliniștit prin somn, calul mergea la pas, abia se mișca, parcă atent să nu tulbure somnul femeii și ei se întoarseră, o priviră cum se îndepărtează și din nou prizonierul o recunoscu pe cea din trăsură. „Maria" șopti el fără ca ceilalți să-l audă și ochii i se umplură de lacrimi. Tropotul molcom al calului se mai auzi un timp, apoi rădvanul dispăru în înserarea cenușie și ei mai păstrară un timp în amintire părul ei de culoarea ovăzului copt și între timp luna primi o strălucire cu totul neașteptată, argint curat nu alta, și rîul, acum rîul era foarte aproape de ei, la doi sau trei pași, strălucea argintiu în lumina lunii, un rîuleț cu apă puțină care sălta deasupra pietrelor albicioase. Pentru un foarte scurt timp luna se ascunse și se lăsă întuneric gros de puteai tăia cu cuțitul prin el. Mergeau orbecăind prin întuneric, fără să se poată vedea unul pe celălalt, cu frigul care se întețise parcă mai mult, se pare că între timp începuse să bată și vîntul, se auzeau unul pe altul dîrdîind de frig și atunci hotărîră să se oprească, să facă un scurt popas. Cînd luna ieși din nou alergară în stînga și în dreapta după vreascuri, încercînd să facă un mic foc. Vreascurile erau însă ude, se aprindeau greu, răgușiră de atîta suflat în foc, fumul înecăcios le pătrundea în gură și în ochi, tușiră ștergîndu-și ochii plini de lacrimi cu mînecile murdare ale hainelor. Prinseră un iepure pe care îl beliră și-l fripseră pe jăratec. Apoi cei doi adormiră, singur prizonierul rămase treaz și el văzu din nou, mai bine zis își aminti mîinile femeii, cei doi n-aveau cum să le observe, însă el știa . Mîinile care țineau hățurile erau năclăite de sînge și dacă ei ar fi văzut toate astea, n-ar fi bănuit despre ce sînge e vorba, își spuse prizonierul strîngîndu-și mai bine mantaua în jurul trupului slab, privindu-i pe cei doi care dormeau lîngă foc, cu gura larg deschisă, sforăind și bolborosind ceva prin somn. Prizonierul se tîrî pe lîngă ei ; dîrdîind de frig își scoase haina călduroasă de pe el, îi înveli cu ea și mai aruncă cîteva vreascuri în foc, să nu se stingă. Lîngă foc era destul de cald și un obraz îi era fierbinte, iar celălalt înghețat. Atunci văzu calul. Venea dinspre miriștea pustie, cu capul ușor ridicat, privindu-l parcă țintă. Se apropie de el și prizonierul ridicînd mîinile legate cu lanțuri, încercă să-l mîngîie cu dosul palmelor. Neîndeminatic însă reuși doar să-l lovească. În ochii animalului citi o durere neașteptată și profundă. „Ce-i cu tine calule" ? îl întrebă el. Nu avea cum să-l mîngîie pentru că lanțurile de la mîini nu-l lăsau, așa că își lipi trupul înghețat, mai bine zis partea caldă a trupului cu care nu stătuse spre foc de burta animalului, înghețată de frig, și din nou din nebăgare de seamă lovi cu lanțurile calul, care gemu ușor, apoi se prăvăli lîngă foc gata să-i lovească în cădere pe cei doi care dormeau. Unul dintre ei se trezi chiar, poate la zgomotul lanțurilor prizonierului, poate la zgomotul căderii animalului. „Cine dracu e acolo lîngă tine ?" îl întrebă el pe prizonier. „Un cal", spuse prizonierul. „De unde a mai apărut și calul ăla ?" întrebă omul. „De unde să știu eu", spuse prizonierul. „N-o fi turbat ?" întrebă cu spaimă în voce celălalt. Am auzit că fioroși cum sînt căi turbați... „E un cal blînd" spuse prizonierul. Apoi se trezi și al doilea. „Carnea de cal e bună" spuse el. În război, asta ne dădea să infulecăm. Și încă din cal mort. „Ăsta e viu" spuse prizonierul. Apoi în timp ce calul dormea întins lîngă focul gata să se stingă, își înfipseră amîndoi baionetele în burta umedă și caldă a calului. Prizonierul văzu cum mațele animalului zvîcneau afară împroșcîndu-i pe cei doi, apoi loviră calul în moalele gîtului și în ceafă și sîngele care zvîcni într-un jet gros îl împroșcă și pe prizonier, care nu avu cînd să se ferească, îl stropi drept în față, și abia acum **înțelese** el sîngele de pe mîinile femeii și acum calul zăcea horcăind încă într-o baltă de sînge, apoi horcăitul încetă, balta creștea împrejurul calului din ce în ce mai mare, tălpile bocancilor lor erau năclăite cu sînge cald. Cu vîrful baionetei tăiară hălci mari de carne, sfîrtecară picioarele calului și după ce încinseră din nou focul, după ce acesta trecu încît rămase doar jăratecul, întinseră hălcile de carne deasupra focului, să se frigă. Sîngele care continua să curgă stinse focul încît fură obligați să-l țină aprins, scormonind mereu în jăratec. Un miros acru și greu de suportat, de fecale de animale și de vomitură se amesteca cu cel dulce a cărnii care începea să se frigă, să se rumenească, a cărnii dulci și proaspete din care începură să rupă, sfîșiind-o cu dinții, arzîndu-și buzele și gingiile. Și cel mai lacom dintre ei toți părea chiar prizonierul care de cîteva ori, se înecă înghițind carnea nemestecată. Ceilalți rîseră de el arătîndu-l cu degetul. „Am vrut să-l mîngîi, spuse prizonierul printre înghițituri hulpave. L-am lovit însă cu lanțurile. Îmi pare foarte rău, spuse el", iar ceilalți rîdeau pentru că prea mînca cu poftă. Oasele le împrăștiară în toate părțile aruncîndu-le cît mai departe de foc. „O să ne crape burțile" își dădu cu părerea unul din ei, fără însă să renunțe la înfulecat. „Nu există carne mai bună decît asta, friptă pe jăratec" își dădu cu părerea celălalt. „Cînd eram mic..." începu el să povestească, dar nimeni nu-l mai asculta toți fiind ocupați cu înfulecatul cărnii. O bucurie neașteptată li se născu în suflet, încît începură să cînte și să danseze în jurul focului, pînă cînd la răsărit apărură zorile și atunci adormiră pe lîngă focul pe jumătate stins, sătui și morți de oboseală.

x

Femeia, tăcută, posacă, indiferentă privindu-i cu nepăsare și cu o oarecare repulsie, le-a adus un hîrdău mare plin cu apă fiartă, apoi, după ce întinse fiecăruia dintre ei cîte o bucată mare de săpun care putea îngrozitor, ieși din odaie. Nu înainte însă de-ai spune prizonierului că în ce privește hainele lui le va spăla ea. El fiind cu mîinile legate nu avea doar cum să le spele singur. Hainele prizonierului erau bine înțeles cele mai zdrențeroase și mai puturoase dintre toate și femeia trimise un copil după ele, așa că prizonierul în pielea goală îi dădu zdrențele lui copilului. Se așeză apoi mai aproape de vatra în care ardeau cîțiva bușteni groși în stare să încălzească sufletul lui rebegit de frig și de boală. Simțea cum căldura pătrunde în el, cum îl cuprinde o moleșeală plăcută, trebui totuși să se îndepărteze puțin de foc pentru că lanțurile de la mîini și de la picioare i se încălziră prea tare. Cei doi, în pielea goală ca și el, prăvăliți aproape deasupra hîrdăului cu apă leșioasă, cu trupurile lor groase și păroase, își spălau în tăcere cămășile și izmenele, cu gesturi stîngace și cam caraghioase, pentru că nu erau obișnuiți cu munca asta. Apoi copilul intră din nou în odaie, se așeză liniștit pe pragul ușii și după ce-și scoase din buzunar o muzicuță, începu să cînte. „S-a cam răcit apa asta, dacă vrei să aduci puțină apă fiartă", spuse unul din bărbați. Și băiatul ascultător ieși din odaie și reveni din nou cu o găleată plină cu vîrf cu apă fierbinte. În vremea asta prizonierul acolo lîngă foc se lăsa totuși cuprins de moleșeală, închise chiar de cîteva ori ochii gata să se prăvale cît era de lung pe podele de curînd spălate, care aveau un miros puternic de leșie. Ca să rămînă în picioare se prinse cu mîinile de lampa atîrnată într-un cîrlig din grindă. Lampa cedă înainte ca ceilalți să-i sară în ajutor, căzu peste lampă a cărei sticlă de abajour se sparse. Rămaseră toți în întuneric gata să ia foc, dar cei doi săriră repede să stingă focul. Cînd femeia aduse, la fel de posacă, ursuză și indiferentă, o nouă lampă, de data asta un felinar pe care-l luase din grajd, îl văzură pe prizonier, cu șiroaie de sînge curgîndu-i de-a lungul trupului și a feței. Bucățile de sticlă spartă, ca și petrolul de lampă, îi intraseră în carne și acum îl usturau îngrozitor. Femeia fără să se rușineze de trupurile lor goale .dealtfel era o femeie atît de stearpă, încît nici o clipă ei nu se gîndiră la ea ca niște masculi, îi spălă prizonierului cu un prosop aspru și muiat în apă fierbinte trupul. El răbdă durerea fără să scoată o vorbă, apoi ea turnă peste trupul lui spălat, în rănile căruia sîngele mustea încă, un fel de ulei plăcut mirositor care-i calmă ca prin minune durerile. „Aveam mîinile legate, căută el să se justifice, n-aveam de ce să mă sprijin". Între timp cei doi bărbați își aranjară rufele în preajma focului să se usuce. „În-

tr-un ceas două sînt uscate" spuse femeia. „Ce faceți rămîneți aici ?" întrebă ea. „Pe frigul ăsta să nu scoți un cîine din casă" spuse unul din bărbați. „Aș dormi într-un pat, n-am dormit de mult într-un pat. Am și uitat cum arată un cearceaf și o pătură cu care să te acoperi". „Sînt bolnavă" spuse femeia. Am rămas așa de la nașterea copilului, mai spuse ea indiferentă și în același timp plictisită, de explicațiile pe care le da. N-o să am vreme să umblu după voi. Apoi după ce le dădu păturile cu care să se învelească ieși din odaie. Focul între timp începea să se stingă, așa că se vîrîră toți trei sub păturile calde. Tusea îi încercă o vreme înainte de a adormi. Și după ce păzitorii lui adormiră, singurul care rămase treaz fu prizonierul... O văzu pe femeie deschizînd ușa și strecurîndu-se în vîrful picioarelor în odaie. „Nu pot să dorm", spuse femeia în șoaptă stînd nemișcată în dreptul ușii și privindu-l țintă, cu ochii măriți poate de spaimă. „Nici eu, spuse prizonierul. E prea cald. Ăștia ard ca niște cărbuni aprinși", mai adaugă el. „Mie mi-e frig", spuse femeia. De atîția ani dorm singură. N-are cine să mă încălzească." Prizonierul nu știu ce să răspundă. „Asta-i un fel de blestem, spuse femeia". Apoi se apropie de pat și sprijinindu-se de marginea lui îi șopti prizonierului : „Știi, eu mi-am omorît bărbatul. Iubeam pe altul, spuse. Pe unul frumos ca tine. Și l-am omorît pentru ăla. De atunci nu mai sînt femeie, pricepi ?" „Copilul ?" întrebă prizonierul. „Copilul l-am făcut cu bărbatul, spuse femeia. În patul de din-

colo.“ „Ce-mi spui mie toate astea ?“ se revoltă prizonierul. „Ar trebui să te lege pe tine în locul meu, pe tine să te ducă. Tu ești vinovată, nu eu. De ce trebuie să plătesc eu pentru voi toți ?“ întrebă prizonierul. Femeia începu să plîngă în șoaptă. „Dar nu eu, strigă prizonierul. Nu eu“. Și deodată începu să plîngă și el ca un copil, lacrimile îi curgeau pe fața palidă și suptă. „Săracul de tine cum arăți“, spuse femeia privindu-l. „Nimic n-a mai rămas din tine decît ochii“, mai spuse, înseninată pe neașteptate. „Ai început acum cu laudele“ spuse prizonierul aproape cu ură. Nu cumva vrei ca eu să te izbăvesc. Să iau totul asupra mea, ca tu să te poți culca mai departe liniștită cu iubitul tău. Dar nu vreau asta, strigă din nou prizonierul. Nu vreau. De ce să fiu eu cel care...“ „Au să te omoare ?“ întrebă din nou femeia, aproape cu curiozitate. El plîngea însă atît de tare încît la început nu se simți în stare să răspundă. „Nu știu spuse totuși, după aceea, dar atît de încet încît el aproape că nici nu-i auzi cuvintele. „Cînd ?“ întrebă femeia, cu aceeași curiozitate nestrămutată în glas. „Cînd o asfinți soarele“ spuse el, potolindu-se deodată, cuprins de o liniște senină și blîndă. „Cînd o asfinți soarele“, mai spuse încă odată evitînd privirile femeii. „Cei doi ?“ întrebă femeia, arătîndu-i cu capul pe cei doi bărbați care dormeau în stînga și în dreapta lui. „Unul din ei, spuse prizonierul în șoaptă, evitîndu-i din nou privirea. „Care ?“ întrebă femeia, mînată de aceeași curiozitate nestăvilită. „Nu știu“, spuse prizonierul. „Dorm foarte liniștiți ?“ spuse femeia. „Am putea“... dar se opri cu fraza la jumătate, ducîndu-și speriată mîna la gură, înspăimîntată și înfricoșată la culme de gîndul ucigaș care i-a trecut prin minte. Se priviră în tăcere unul pe celălalt, timp îndelungat, ascultîndu-și cu spaimă bătăile inimii. „Nici n-ar simți“ spuse femeia, „Nici n-ar avea cum să simtă, în somn“. spuse ea. „Nevinovați ca niște prunci“. O strălucire plină de cruzime, i se aprinse în priviri. „Cum ?“ întrebă prizonierul, incapabil să-și desprindă privirea de pe fața ei, murmurînd cuvintele de parcă ar fi fost în transă. „Cu cuțitul“ spuse femeia. O lovitură în ceafă sau în inimă, e sigur. La fel ca pe celălalt“. „Nu, spuse în șoaptă prizonierul, nu așa.“ „Cu cearceaful“ spuse femeia. „Strangulat cu cearceaful. Nu curge sînge, prin sufocare adică“. „Nu, spuse prizonierul. Nu așa“. „Cu funia“ spuse femeia, „Spînzurați“. „Nu, spuse prizonierul. Nu pot, spuse el și izbucni din nou în plîns“. Nu pot, strigă el printre lacrimi. Ei pe mine, nu eu pe ei, adăugă el, fără să-și dea seama aproape ce spune, bîlbîind cuvintele înecîndu-le într-un val de salivă, care-i curgea din gură. „Iartă-mă“, spuse femeia, cu o simplitate mohorîtă și tristă. Aș fi făcut-o eu, adăugă ea. Ca tu să rămîi...“. „Cum ?“ întrebă prizonierul. „Nevinovat“ adăugă ea și zîmbi îndepărtat și straniu. „Voi, nevinovații !“ aproape că strigă ea și o licărire de ură i se apropie în priviri. Vă știu eu pe voi ăștia, nevinovații, adăugă ea cu o voce groasă și aspră. „Cel mai ușor e să fii nevinovat, adăugă ea cu o furie oarbă. Iată de ce voi, trebuie să plătiți, voi întotdeauna, o spuse ea, căzută aproape în extaz. Aceasta e suferința voastră, spuse ea liniștindu-se deodată. Noi, o avem pe-a noastră. Atît de grea atît de grea, spuse ea în șoaptă apoi părăsi odaia.

La malul fluviului ajunseră într-o dimineață liniștită și blîndă de toamnă, nu cu mult după răsăritul soarelui, cînd cîmpiile pustii printre care unduia fluviul, erau acoperite cu o brumă groasă și albăstruie, care lucea ca o hlamidă bătută în pietre scumpe, în lumina albă și rece a soarelui. Fluviul era învăluit într-o ceață ușoară, care se tira pe suprafața lui tulbure, și bătrînul barcagiu Ferihat, cu barba lui roșcată și cu ochiul lui de sticlă mare și holbat, îi privea puțin ironic, puțin cu răutate, în vreme ce-i întreba dacă chiar vroiau să treacă dincolo. Îi dădură fiecare bănuții pe care-i aveau, singura lor avere și cîteva secunde bănuții se odihniră în palma zbîrcită a barcagiului, o palmă uriașă, toată brăzdată, cu degete scurte și butucănoase, dreapta cu unghii nu tocmai curate, și cînd se uitară mai bine văzură că degetul mic îi lipsea barcagiului, mai bine zis era retezat la jumătate, iar unghia de la degetul arătător era neagră și putrezită.

— Lipovan sau turc ? îl întrebară.

— Turc estem, spuse barcagiul și zîmbi larg cu gura lui știrbă, apoi aruncă bănuții în ger, îi privi cum lucesc în lumina gălbuie a dimineții, rîse din nou și bănuții dispărură ca prin farmec în buzunarele lui soioase.

Cînd plecară descoperiră că nu erau singuri, cu ei mai era o femeie întoarsă cu spatele, încît ei nu puteau s-o vadă, și atunci barcagiul îi întrebă dacă merg într-adevăr de multă vreme pentru că după înfățișare păreau a fi foarte obosiți și se uită ironic la fața lor suptă și nerasă, la ochii lor cu pleoapele umflate de oboseală, în vreme ce fluviul liniștit, nepăsător și murdar era tăiat în două de ambarcațiunea greoaie și rudimentară a bacului. Mai ales el prizonierul, așa se întîmplă întotdeauna, trezi neîncrederea bătrînului și sub privirile acestuia prizonierul se fîstîci și de emoție nu mai știa ce să facă cu mîinile pentru că barcagiul se uita cu repulsie și dispreț la rănile făcute de lanțul cu care era legat. „Dacă știam că aveți un pușcăriaș cu voi, nu vă treceam, spuse barcagiul. Ăsta abia se mai ține în picioare, adăugă el, acuși își dă duhul“ și abia la vorbele acestea ale bătrînului, spuse cu o voce hîrșită și aproape cu răutate, femeia care stătuse tot timpul cu spatele se întoarse și-l privi cu ochii ei mari și blînzi pe prizonier, îi privi rănile de la mîini și picioarele degerate, cu o milă nespusă, îi veniră chiar lacrimi în ochi, lacrimi pe care le lăsă să cadă fără să și le șteargă și abia atunci el o recunoscu, îmbătrînise puțin între timp, se schimbase, în jurul ochilor apăruse chiar cîteva riduri, părul în jurul tîmplelor încărunțise, se îngrășase chiar, avea acum un corp robust de țărancă obișnuită cu munca cîmpului și cu greutățile, poate că înfățișarea asta i-o da și basmaua cu care era legată, în față ca țărăncile și atunci el din nou vru să-i spună numele, ea însă duse degetul la buze, vrînd să arate prin gestul ăsta al ei că mult mai bine ar fi să tacă și el rămase mut, privind-o doar, cu bucurie. Apoi femeia se întoarse, continuînd să se uite în josul rîului la apa tulbure și murdară încrețită acum de vîntul rece al toamnei. Mergeau de mult timp, uimiți că țărmul în loc să se apropie se îndepărta parcă din ce în ce mai mult și cînd se lăsă noaptea ei continuau să meargă, o noapte groasă și grea, care îl ferea pe prizonier de privirile rele ale barcagiului. De pe celălalt țărm izbucniră deodată niște jeturi de lumină, care sfîșiau întunericul, descoperind, în fîșii lungi apa murdară și pustie. Lumina aceea care căuta neobosită, retrăgîndu-se din cînd în cînd ca apoi să izbucnească din nou, îi relevă prizonierului marea singurătate care domnea în jur, a fluviului și a țărmului. „Ne caută, spuse barcagiul. ăștia nu se astîmpără pînă nu ne găsesc, adăugă el, căutînd parcă să se ascundă în spatele prizonierului. „Cine ne caută ?“ întrebă prizonierul. „Cine să ne caute“ făcu uimit barcagiul. El ne caută, spuse el și începu să rîdă accentuînd intenționat pe cuvîntul el „Care el ?“ întrebă prizonierul. „Cum care el ?“ întrebă barcagiul și rîse din nou. „Știi tu care“, spuse el și făcu mustrător cu degetul către prizonier. „Maică“, șopti atunci prizonierul, adresîndu-se femeii, dar femeia nu se întoarse. „Maică, mai spuse încă odată, profitînd de neatenția celorlalți, maică mă auzi“, spuse el aplecîndu-se spre ea, șoptindu-i în ureche. „Lasă...“ spuse femeia, și prizonierul așteptă ca ea să continue, dar spre uimirea lui femeia se opri deodată, de parcă i-ar fi fost teamă și toate insistențele lui fură zadarnice. „Contrabandă cu ce ?“ întrebă prizonierul. „Cu voi“, spuse barcagiul și rîse din nou. După ce ajunseră pe țărm femeia plecă fără să le spună o singură vorbă, la despărțire și rămaseră să doarmă pe țărmul pustiu al fluviului, a cărui apă tulbure o auzeau curgînd domoală prin întuneric și cel dintîi care adormi fu prizonierul, legănat de cîntecul monoton al fluviului, apoi adormiră și tovarășii lui de drum, prăvăliți într-o rînă și dimineața primul care se trezi fu tot prizonierul, apoi se treziră și ceilalți, simțind cum frigul umed al zilei de toamnă le pătrunde în suflet, se treziră cu picioarele anchilozate de umezeală, priviră fluviul murdar în lumina tulbure a zorilor, auziră pe țărmul celălalt al fluviului cocoșul cîntînd, apoi trecură pe lîngă ei un șir de căruțe încărcate cu floarea soarelui și după ce-și luară rămas bun de la fluviu, își continuară călătoria, el prizonierul cu un pas sau doi înaintea celorlalți, împiedecîndu-se din cînd în cînd de lanțurile de la picioare, mergînd puțin legănat, puțin caraghios din cauza lanțurilor, gata de mai multe ori să cadă.

Cum afară era un ger năprasnic hotărîră să intre într-o cofetărie, să bea o cafea tare care să-i țină treji, ei aveau doar de gînd să meargă fără să se oprească, pînă în zori. Dornici să se bucure de puțină căldură, intrară deci, oprindu-se în pragul ușii, buimăciți de lumina puternică dinainte dar mai ales stînjeniți de privirile consumatorilor. Aceștia își întoarseră fața spre ei, întrerupîndu-și discuțiile, se vorbea în șoaptă încît în cafenea fusese tot timpul un bîzîit continuu și monoton, acum deci se uitau la ei cu o privire fixă și indiferentă și atunci ei își scoaseră șepcile din cap și salutară, nimeni nu le răspunse la salut, și ei continuau să stea stînjeniți în pragul ușii pînă cînd se apropie barmanul de ei, și fără să le spună o vorbă încercă să-i dea afară. „Avem bani, plătim, spuseră cei doi, localul e deschis pentru toată lumea, ce ai cu noi“, se revoltară ei, îmbrîncindu-l la rîndul lor pe barman. „Nu pentru pușcăriași“ spuse barmanul arătînd spre prizonier. „Noi nu sîntem pușcăriași spuseră ei, cu noi ce ai ?“. „Ați intrat cu el în local, mai mare rușinea, spuse barmanul, asta ar mai trebui să se afle că în localul meu, beau cafea pușcăriașii. Vreți să nu ne mai deschidă nimeni ușa cafenelei ?“ Apăruseră între timp și două vînzătoare, curioase să participe la discuție. „Fără el n-am nimic împotrivă, puteți intra“, se mai domoli barmanul. „Dar cu el, ce dracu să facem ?“ se plînseră cei doi bărbați. „Cum ce să faceți, îl lăsați aici să aștepte“, spuse una din femei, cea mai tînără dintre ele. „Cum să-l lăsăm aici, dacă dispare !“ „Cum să dispară ? spuse barmanul, orașul e plin de polițiști, ar fi prins după primii pași făcuți, la stînga sau la dreapta.“ „E un ger cumplit afară“, încercă să se înduioșeze unul dintre păzitori. „Doar nu te-a apucat mila de un pușcăriaș, interveni în discuție aceeași femeie“. E și el om, spuse cealaltă. E-o fi și lui frig, mai adăugă ea, încercînd într-un fel să-i ia apărarea. „Nu-i decît un pușcăriaș“, spuse din nou femeia. „Dar e destul de gros îmbrăcat spuse cealaltă“. „Nu stăm mult“, își cerură cei doi iertare și dispărură pe ușa cafenelei. El stătu un timp nemișcat în zăpadă, privi cerul care era încărcat de stele, era o noapte senină și clară, și cerul avea o strălucire de sticlă bine șlefuită, apoi se apropie de fereastra mare a cafenelei și-i privi pe cei dinăuntru, le văzu gurile mișcîndu-se continuau să vorbească între ei, fără să audă ce-și spun, localul era plin, mai ales de bărbați mai în vîrstă, împreună cu soțiile lor, care nici ele nu erau atît de tinere, apoi se plictisi să stea acolo la geam și să se uite înăuntru, mai ales că stînd așa pe loc, simțea cum îl cuprinde și mai tare frigul și atunci intră în curtea din spatele cafenelei, erau acolo niște lăzi puse una peste alta, peste care ninsese, și la capătul celălalt al ogrăzii era un coridor întunecat și el intră în coridor, și acolo la capătul coridorului văzu un bărbat fumînd mai bine zis îl ghici după focul de la țigare, pentru că pe coridor era atît de întuneric încît de văzut nu avea cum să-l vadă „E în regulă“ spuse vocea. „Poți intra în bucătărie să te încălzești cît vrei bărbate“, spuse omul din întuneric. După voce părea a fi un bărbat foarte tînăr. „Și de ce te-au închis bărbate ?“ întrebă el și oricît încercă prizonierul să-i vadă trăsăturile era imposibil să i le distingă prin întuneric. „O greșeală puștiule, spuse prizonierul. Nu obliș pe nimeni să mă creadă“, mai spuse el și ridică din umeri și celălalt îi aprinse o țigare și i-o vîrî în gură. „Eu te cred, spuse vocea din întuneric am avut și eu un frate care“... mai spuse el apoi tăcu deodată. Stătură un timp fără să-și scoată o vorbă apoi prizonierul spuse : „Se întîmplă“, și din nou se așternu liniștea. „Poți să le spui de o mie de ori că ești nevinovat și ei tot nu te cred, se auzi din întuneric vocea de lîngă el după o bucată de vreme.“ La proces pun martori falși ca să jure strîmb, nu știu eu, spuse din nou vocea din întuneric și între timp țigara i se terminase încît doar vocea i se auzea venind din întuneric. Apoi vocea de lîngă el spuse în șoaptă : „Ai să mă pomenești cînd ai să stai de vorbă cu alții ?“ întrebă el. „Am să te pomenesc, îi promise prizonierul. „Ia-mă cu tine spuse deodată cel din întuneric, cu disperare în glas. Ia-mă cu tine, și nu mă lăsa aici“, mai spuse el și vocea îi suna jalnică și tristă prin întuneric. „Nu pot să te iau, spuse prizonierul. Sînt prizonierul lor, adăugă el. „Dacă vrei schimbăm“ propuse vocea din întuneric. Rămîi tu aici și trec eu în locul tău“. „Nu spuse prizonierul“, „Poate că prizonierul sînt eu, spuse cel din întuneric“, nu orice carceră trebuie să arate neapărat cu o închisoare“. „Poate că paznicii mei...“ mai spuse după un timp vocea din întuneric. „Acum am să plec spuse prizonierul“. „Bine, spuse prizonierul, apoi, auzi pașii celuilalt îndepărtîndu-se prin întuneric, de-a lungul coridorului, și prizonierul rămase singur, pînă-și fumă pînă la capăt țigara, apoi ieși și el în noaptea rece și înghețată de afară. Prizonierul privi un timp steaua polară și-i păru că seamănă cu o mică rană însîngerată. Din cauza gerului îi înghețară la început mîinile și după aceia picioarele, iar lacrimile provocate de ger îi înghețară și ele pe față. Sta sprijinit de zidul înalt și de cîteva ori era cît pe aci să adoarmă dar se strădui să rămînă treaz. Știa și el că înainte de a îngheța omul adoarme și-i era frică. În sfîrșit, după un timp, cei doi ieșiră din cafenea și se îndreptară spre el. Plecară din nou, el prizonierul la mijloc, cei doi bărbați la stînga și la dreapta lui, străbătură orașul pustiu la acest ceas al nopții, — din cînd în cînd doar vreun taxiu gol îndreptîndu-se spre gară, cîte un tramvai pustiu cu taxatoarea moțăind deasupra cușetei de bilete — apoi se treziră în plin cîmp și acolo simțiră cu mai multă putere frigul, vîntul înghețat și rece le biciuia obrazul, mai era și zăpadă, subțire și fină, de parcă ar fi fost sticlă pictată, care lovea peste ochi cu răutate.

Compoziții de GRIBAUDO

DUMITRU LIOVEANU

drumuri în prelungire

Alba casă a vecinului de peste drum este luminată frumos dimineața, la răsărit, numai partea aceea dinspre noi, care este toată un perete și are doar o ferestruică la mijloc. Acum în ea, din neamul Stîrcilor nu se odihnește decît un bătrîn tăcut cu părul alb și cam ciudat cu firea. Cînd privește pe ferestruica aceea îl văd bine. Ne privim straniu și ne dăm bineațe în tăcere. Cînd e cald are capul descoperit și pletele pieptănate lins, alteori își pune pălăria de paie, iarna are căciulă neagră și tot timpul cu mustața dichisită, ochii lui mici visează, opriți pe cine știe ce gînd de demult sau de acum.

Se întîmplă să-l găsesc cu poftă de vorbă. Bea apă din ulcior și începe să spună ceva despre Mărășești, de comandanții de acolo și despre nepoată-sa care nu-l ascultă. Apoi mai spune ceva despre băiatul lui cu fluierul piciorului stîng lipsă. Îl face nătărău și-l suduie, mai ales toamna, cînd bea vinul. A tras și el un glonț și s-a întors nenorocit acasă să umple bătătura de copii. Mai bine nu se întorcea. Înjură de stinge, apoi face ce face și își găsește locul lui de fiecare zi la ferestruica din peretele alb dinspre noi. De acolo, fix ca un sfînt, mă privește pe mine, oamenii care vin de la munca cimpului, băiatul lui fără fluierul piciorului, nepoții și nepoatele lui și cine știe ce mai privește.

Într-o vacanță, după ce petreceam zile vesele hoinărind, am ajuns acasă cu un dor în picioare și în frunte. Erau și drumurile de vină erau și dracii de fete care dansaseră cu mine năting, erau întrebările fără răspuns...

Multe, prea multe troițe și monumente văzusem, cu numele oamenilor morți în războaie. „Morți la datorie“, „eroi“, „morți pentru patrie“... Apoi pereții bisericilor vechi, mai ales, cu chipurile voievozilor cu ochii mari, semne, semne umede și iar ochi

Noaptea îmi căutam pe întuneric tibiile și le strîngeam cu mîinile, ascultînd prin fereastra deschisă difuzorul din curtea Stîrcilor de la casa nouă a celui tînăr. Cea cu peretele alb este veche și este în moștenirea bătrînului.

Se întîmpla ca bătrînul din ferestruică să rămînă acolo, pînă la cîntatul cocoșilor de miez de noapte. Ne priveam despărțiți de drumul pustiu. Mă apuca și dimineața, cîteodată. Auzeam mersul tibiei de lemn ce aducea vecinul acasă, care, știind fereastra deschisă, venea de-mi aducea vre-o ilustrată de la poștă. Făcea pază de noapte la un birou al satului, iar dimineața aducea și poșta vecinilor de la oficiu.

Ziua, uneori, venea de-mi poza pentru un desen. O singură dată i-am desenat piciorul cu tibia de lemn. Ne privea atunci din ferestruica lui bătrînul. Fetele se duseseră să se scalde la baltă, iar băiatul să prindă pește. Nevastă-sa ne-a adus niște turte coapte în ulei, presărate cu zahăr. Mîncam, el privea niște reviste aduse de mine și eu eram cu ochii pe tibia lui de lemn, la restul piciorului ; ce se întîmpla la șold, dacă piciorul cel zdravăn nu dușmănește cumva piciorul cu adaos și dacă războiul Stîrcului bătrîn și al acestuia nu erau frați întru pronunțarea răului pentru lume.

Și proasta de fie-sa a mare ascunde picioarele în fuste pînă sub genunchi. Ce frumoase picioare are ! N-a umblat, se vede, pe la oraș să dea cu ochii de picioarele fetelor, de fustele scurte. Iar eu nu am nici-o atribuție să-i spun să-și scurteze fusta. Taică-său mi-ar spune că am dreptate. Noi care învățăm, vedem multe, sau nu vedem decît strictul necesar. O strînge unul în brațe mai în fiecare seară. O privește bătrînul din ferestruica lui, o privesc eu din odaia mea și poate și altcineva, de sus... Muzica ce se aude la acea oră de la difuzorul din curtea lor pe ei îi supără. Mie îmi aduce aminte de nopțile „de viață“ ale grupurilor în cafenea, la dans, și fumurile de vise de la oraș. Îl lasă să cînte la maximum, tot îl plătesc în definitiv și nici nu bagă ei de seamă că astupă vorbele și chicotele fetei cu „hăndrălăul“ din poartă. Cîteodată se aude ușa casei și vorbele maică-și care îi spune să mai lase „hăndrălăii“ că miine se scoală obosită pentru muncă ; chicotește (se mai întîmplă să fie și lună).

Pe mine atunci, în serile cînd aveam dorul în picioare și în frunte, mă cuprindea nesomnul și ritmul tibiei de lemn a Stîrcului mai tînăr. Mi se părea că în cîteva nopți trebuie să descopăr o soluție foarte lesnicioasă de mers în mîini, tîrîș pe burtă, pe spinare sau în cap, ca să ușurăm picioarele de povara trupului nostru. Vedeam oameni plutind prin aer, probînd nedumeriți călcarea Pămîntului cu capul, cu burta, cu spinarea, cu mîinile, sau tot cu picioarele. Era un dans cu muzică prea nouă. Ritmul tibiei de lemn a Stîrcului tînăr, ferăstruica cu bătrînul.. muzica.. proasta care se lasă strînsă în brațe rîzînd.

Dimineața venea mama și mă găsea în mijlocul patului ghemuit cu mîinile pe tibii. Îmi spunea pentru cine a bătut clopotul de „mort“ în noaptea aceea, ce visase ea și tata, apoi îmi aducea struguri cu rouă pe ei să-i mănînc cu pîine azimă, uneori caldă, coaptă în țestul zorilor. Copiii alergau de le sfîrîiau călcîile pe drumuri. Ea nu se văita niciodată de picioare, numai de mîini cîteodată. Se întreba unde să le mai pună noaptea, în somn, ca să se poată odihni. Tata avea un junghi la unul din picioare, tot de prin război căpătat. Pe mine de ce m-or durea, doar nu am fost la război ?

Și Stîrcul ăsta, nu-și pune odată un cauciuc la lemn, jos, să nu se mai audă așa tare cînd merge. Zice că i-a promis un tractorist că o să-i facă rost de unul special.

Cresc oasele frunții mele pe ascuns. Poate or fi albe ca peretele din partea cealaltă a drumului de unde privește bătrînul, poate ca monumentul de marmoră de la cimitirul nostru ridicat pentru eroi.

Știam că peste o săptămînă, două, vine vecinul nechemat.

— Vecine, tulburelul gata ! Aduce oala de pămînt cu vin, sunîndu-și tibia de lemn împrejurul casei noastre. Beau cu el. Pînă se termină vinul el nu se mai trezește din beție. Spune atunci că aproape de Iași a pierdut piciorul și ceva despre bărbații răniți de la spitalul de acolo, unde cînta la un instrument cu clape ca acordeonul și mare cît un pat. Nu ca la danț, dar era vesel cîteodată cîntecul lui. Nevasta lui îl credea viteaz sau mort demult. Dacă murea era și numele lui scris pe piatra albă în cimitir, iar ea se mărita cu altul. Era prea tînără pentru văduvie.

Și inginera aceea de la oraș, care îmi zicea că-mi pierd capul cînd o văd și nici nu ar trebui să-mi aducă mere. Într-o dimineață vecinul mi-a adus un plic de la ea cu poze. Era pe litoral. Îi sclipeau tibiile sub pielea arămie, omoplații, frumoșii ei omoplați. Vecinul cherchelit privea și el la poze.

— Pentru așa ceva te bați și cu americanii ! Într-un picior ! Într-un picior !

Cînd îl bocănea nevasta, tăcea, tăcea și iar tăcea.

Cu fruntea și tibiile mele se întîmplase ceva. Tibia de lemn a Stîrcului nu avea să înțeleagă asta niciodată. O pornire spre uzură care place și este cerută, pentru fiecare om la un timp. Întrebările fără răspuns cine o să le numere ? Pe ale cui să le numere mai întîi ? Eu am nevoie de ale mele. Nu mă întrebați de ele. Și dacă vă spun ceva de ele nu mă ascultați că nu-s de prea mult folos.

În vara aceea se mai înecase și al lui Brînză călărind o purcea „ca-n filme“. Purceaua a trecut balta, iar el a scăpat la fund rîzînd cu gura pînă la urechi. Pentru că nu era însurat i-au cumpărat cruce de marmură de la oraș. Acum sînt două pietre de marmură mai mari în cimitirul nostru.

Alba casă a vecinului de peste drum cine știe pînă cînd o să aibă în ferăstruica de la mijlocul peretelui dinspre noi un bătrîn cu plete albe și mirat ?

Atunci se mai nimerea să mai rămîn și fără struguri în casă. Via era pe coasta de deal, la capătul a trei poteci în prelungire, tot în vecinătate cu Stîrcii. Și acolo dam peste fata lui a mare. Păzea via de grauri și oameni și îl ținea pe hăndrălăul ei cu capul în poală, prefirîndu-i chica.

Toamna voi juca poate cu Stîrcul la nunta fetei lui cu „hăndrălăul“ și mi-oi găsi inginera și orașul cu prea multă poftă pentru umblet, pentru alb.

MARIUS VULPE

Neîmplinire

Și stai și-aștepți și speri
Acel nedefinit să întrupeze-n
Urechea ta cercelul răcoros
Al primăverii care nu mai vine
Semănătorule,
Sunt roditoare stepele întinse
Pe alt tărîm ascuns în cuta orei
Și alte ploi îl macină și-i bat
Fereastra verde
Pe care tu statuie oarbă-a nemișcării
Și sentinelă ușilor pustii
Nici nu le bănuiești,
Și stai și-aștepți și speri
Acum cînd luciul coasei se-ntrevede
Ca spicul tău să-nsenineze fruntea
Aceleia tulburătoare și ascunsă
Menită-n urmă-a descifra
Din risul înghețat al stalactitei
Neîmplinirea așteptării tale :
Candoarea-mbrățișării reci
Și-ncolăcirea limbilor jivine

Asemenea

Mătănii zburătoare-corbii
Volute-nscriu pe tîmpla încrețită
A cerului de cînd sălbăticiunea
Sărind din lanțul brațului tilhar
S-a dus
Pe dalele din ceara aurie a dorinței
Ritmată-n gleznele bacante
Sărbătorind la masa lor cu orișicine
Dulceața virginalului pahar
Băut din nou,
Îmbrățișarea-i pentru altul
Jucînd în spuma zîmbetelor mării
Colanul jurămintelor fierbinți
Eternitatea-n clipă
Asemeni bulbului lucios al lacrimei
Mototolită-n geana ta minciună blondă
Nehotărît sortită să plătești :
Meduzele pierind pe plăjile pustii
Și anii

La

S-a troienit sandaua,
Inconvoi
Șira spinării inimii crestate
De briciul clipelor,
În urmă tolănite rîd copile
Cu taliile nuiele
Jucîndu-și setea mea în poala lor,
Tapiseria humii și-a ivit
Hamacul căptușit în piele de șopîrlă
Nepăsătoare brună,
Și cum mai sare-a sîngelui suveică
Din alveola oaselor fidele
La întorsura gîndului smintit

Gravură medievală

Aduceri aminte legănînd pe-nserat
Năluci desenate-n țărînă
Răsfoaie degetul minții alene
Curcubeul anilor mat
Aduceri aminte aburul jos
Gravura cu linia fină...
Colo, colo
Andrelele lunii
Aleargă prin aer stufos,
Regina străină
Visează-n castel feudal
Cruciatul cu pulpa-arcuită vînjos,
Armoarii de aur pe steme
Sfințite-n capelă episcopal
Atîrnă-n cuierele grinzii,
Suspinînd pe mînerul de spadă
Prințesele bat metanii nazal
Șlefuind cerceveaua oglinzii,
Pergamentul șaradă
Fanatic e-ntins de ascetul urcat
Pe biblic altar,
Cavalerii în zale adorm îngînat
Și-n sala de piatră
Înjunghie oasele cîinii arar...
Aduceri aminte răsfoaie alene
Curcubeul anilor mat
Cînd zorile latră
Dispar îngropate-n țărînă
Inscripții tocite de vreme
Frunzișul silabelor amestecat

Iubire

Mi-e sete de tine precum toporului
Cu lama curbată cînd paște în carnea copacului
Prăpastia albă

Cîntec

Rămas bun tinerețe plecată
Privirile-ți vii galopează pe alte poteci
Înduplecate frunțile toamnei
Sub chivăra grea
Te lasă să treci
Spre cupa izvorului suplă torpilă
Zburînd printre umerii verzi
Cravașele rîsului răpăiesc suflecate
Pe gleznele iuți
Coliere-ți petreci,
Bun rămas zeița mirărilor
Gîndul te-nsoțească nevăzut
Tușește lumina în candela trupului
Mă-mpiedică aurul ars al cuvîntului
Vin înserările
O dată cu iarna arcaș neștiut

biografii lirice

POEZIE ŞI CROMATICĂ

Radu Boureanu oferă imaginea unui artist polivalent în a cărui personalitate se interferează cîteva arte: pictura, teatrul, literatura, rămînînd consecvent slujitor al celei din urmă. De la debut (1927) şi pînă în prezent poezia sa a trecut prin trei faze, fiind tradiţionalist la început, suprarealist apoi şi ajungînd, mai ales în ultimii ani, la o sinteză modelatoare.

Primul său volum, **Sbor alb**, a apărut în 1932 şi premiat de S.S.R., s-a bucurat de comentarii diverse şi paradoxale. G. Călinescu îl trecea în categoria poeziei de „halucinaţie" onirică, citînd mai ales viziunea meteorică a „calului roşu" echivalent unui Pegas. Pompiliu Constantinescu îl declara un „liric de surdină" plin de incantaţii folclorice, format în atmosfera bucolică a unui pitoresc rural. Perpessicius îl considera un poet în toată puterea cuvîntului ce intra „fără ocoluri" în „castelul străvechi al Poeziei".

În **Golful sîngelui** (1936) poetul reeditează după o riguroasă selecţie aproape jumătate din volumul de debut, publicînd 12 bucăţi noi orientate acum spre un „suprarealism suav" după expresia lui Pompiliu Constantinescu. În culegerea **Cai de apocalips** (1939) motivele se prelungesc poetul declarîndu-se „logofăt de taină", aplecat calm pe hrisoave vechi dar căutîndu-şi neliniştit, în viziuni apocaliptice, o nouă metafizică E parcă presimţirea războiului cînd un „alt Gingishan" răsărea „din nisipurile negre."

Critica literară a reţinut, şi pe drept cuvînt, în ciclurile mai vechi ale poeziei sale, pe cele dedicate Annei Maria de Valdelièvre, soţia unui Gaspar, guvernator al Transilvaniei, înmormîntată la Sîmbăta de Sus, în Făgăraş. Poetul, galant cu graţia unui cavaler visător, îi caută umbra călcîndu-i „cu viaţă, veşnicia": **În seara veche ca pecinginea pe zid,/ cînd tainele tac sau se deschid,/ Cînd sufletele morţilor ca iezii./ pasc trecutul în noaptea liveziI...** Această „jupîniţă străină", pierdută în vis ca un descîntec, „sub sigiliul de abur lunatec", se închide în ninsorile fantastice ale evocării, într-o eră de dragoste, într-o „Siberie-a inimii".

Anna Maria e o fantomă lunatecă a copilăriei; fantome sînt şi caii de lemn din „bîlciul deschis pe maidan", „zugrăviţi ca-n apocalipsul lui Ioan". Ei sînt tot un simbol al copilăriei pierdute care-l strigă prin ani. Dar întoarcerea nu mai e posibilă, alţi cai de alte culori îl duc pe poet „sub zodiile veacului strîmbe" cînd „cumpăna strîmb cumpăneşte".

Descriptivă şi fantastică, evocativă şi policromatică, poezia mai veche a lui Radu Boureanu e a unui romantic lucid, trecut prin modernism. Evoluţia sa ulterioară nu desminte această apartenenţă.

După o pauză editorială de zece ani, în materie de versuri, pentru că în tot acest timp apare cu proză exotică, în esenţă traversată de un lirism disciplinat, Radu Boureanu reapare în 1948 cu un volum dedicat luptei pentru pace intitulat simbolic **Sîngele popoarelor**, frumos ilustrat cu 20 de desene ale autorului şi un autoportret. Mai necunoscut e poemul **La Nord de Aldebaran** publicat în revista **Agora**, în 1947, colecţie internaţională de literatură şi artă scoasă de Ion Caraion. E un lung poem, conceput într-o grandilocvenţă tonică, în care drumul poetului se desparte de drumul mediocrităţii: **Voi rămîneţi lîngă caii negri din clanuri / lîngă zăbala destinului vostru domestic...** Oamenii nu vor afla niciodată un ochian şi nu vor putea să imprumute „clara viziune" ca să străbată „milioanele de leghe", căile visate, pe unde „o nemărturisită minune" l-a suit pe poet la nord de Aldebaran (o stea în constelaţia Taurului). Aldebaran e un simbol exotic de vis, o evaziune utopică — în esenţă tot romantică — o detaşare de lumea care făcuse războiul, nu de cea care-l suferise, e un protest:

Nu veţi afla nicăieri un cuvînt de descîntec
să ridicaţi din oceane noi continente.
de-aţi mîngîia vreme de veacuri golul pe pîntec.
Fantoma ce-şi lasă pe vieţile noastre marama
ascunde metafora oftată de ceasul albastru.
corabia încremenită a lui Vasco Da Gama.
fremătătorul ocean peste pădurile de mirodenii.

La Nord de Aldebaran e şi-un poem autobiografic scris la 40 de ani cînd poetul a „lăsat în urmă o stea cu patruzeci de fîntîni". (S-a născut la 9 martie 1906).

În aceeaşi perioadă la fel de necunoscut este citabil un pastel exotic de un parnasianism docil, cea mai frumoasă piesă a liricii sale peisagistice:

Unde-i pădurea vie a coarnelor de reni,
ogorul alb în ţara pustie şi laponă.
acolo zugrăvisem o ideală zonă,
cu biblicele gesturi de stranii păminteni.

Plecări de iceberguri ne-ar fi lăsat mai singuri
cu legănări umane treceau doar albii ursi.
şi numărînd pe labe cu urşii anii scurşi,
oceanul amintirii l-am fi sorbit în linguri.

Lumina boreală a inimii aprinse
ar fi albit legenda, mai albă lîngă Pol,
dar întinzînd spre mine, de gheaţă, braţul gol,
şi inima şi umbra de foc ar fi cuprinse.

Laponii, lîngă sănii, cu şoimii pe baltaguri,
lung peste reni, deasupra osoaselor păduri,
pieziş privind, să iasă din seară lupii suri,
aud cum calcă timpul, pe îngheţate praguri.

Şi în **Sîngele popoarelor** Boureanu e un vizual continuîndu-şi uşor exotismul prin sublimarea peisajului (geografic sau istoric) şi prin raportarea elementelor literare la ideea politică. Uneori „cîntecele" (pentru că sînt cîntece pentru pace) au aspect de baladă veche engleză în care se povestesc într-o singură frază destinele unor popoare; uşor caricată, poezia avea şi intenţionalităţi satirice: **„Din Amsterdam / Din Rotterdam, / Graşi irlandezi priveau pe geam,/ Trişti Olandezi de spleen mînaţi/ Cu ochi de lacrimi înstelaţi,/ Oftau spre paţişti de lalele/ Bolnavi de spleen în vechi castele".**

Efectele sînt rezultate din contraste cromatice, ca de exemplu **Culoarea roşie şi neagră**, fiind vorba, desigur, de negrii şi de pieile roşii şi deci de America. În tot volumul se apasă pe culoarea locală, predilecţie pe care Boureanu o va ilustra mai ales în volumul **Cîntare cetăţii lui Bucur** (1959), un adevărat album de stampe. Boureanu face o istorie aproape cromatică a oraşului nostru de scaun. Se poate vorbi aici de fişarea corectă a contextului social şi de folosirea amănuntului semnificativ ca izvor cromatic şi mai ales pentru a fi înregistrate în acest context arhaisme şi cuvinte rare de epocă: peşchir, orînd, hanap, culpeş, gelep, vipii, cîrjalii, neferi etc. Negustorul flamand din Gand venit să-şi vîndă dantelele jupîniţelor valahe, rafinate de gustul grecesc, e pictat cu fantezie aburoasă de acuarelist dar şi cu nerv de frescar: **„Pe straiul de filender, cu guler de dantele,/ Se legăna în şeaua adusă din Braşov,/ Văzînd cum îl imită deasupra cerul mov/ Purtînd harfa haină dantelării de stele".** O stamplă a vechiului oraş, cu o adiacenţă uşoară la felul de a gîndi liric al lui Ion Barbu, într-o plastică originală însă, e pastelul unei amiezi de vară decupată dintr-o cronică: **„Cetatea răscolită de soarele amiezii/ se lăfăia balcanic cu toate la vedere;/ Bătuse-o arhebuză pe ziduri cu putere./ În tîrg chervane grele opriră genovezii."**

Spirit selectiv, Radu Boureanu îşi antologhează periodic creaţia, ca-n acea masivă culegere din 1957 **(Umbra stelelor)** sau ca-n altele mai recente **(Solara noapte 1969)**, reţinînd poemele mai puţin retorice dînd monografic imaginea unui meşter de icoane, înţelegînd prin aceasta interferenţele plasticei şi artelor grafice în poezia sa, lucrînd cu multe filigrane şi culori în surdină. D. Micu făcea recent o disociere de stiluri în evoluţia poeziei sale ajungînd să vorbească de o picturalizare hieratică cu un fel de spiritualism supralumesc în primele volume şi de o laicizare a stilului bizantin în **Poemele culorii**. Impresionist, poetul vede copacii albaştri în amurg şi gri în zori sau „**De purpură în ceasul cînd soarele se stinge. / De fildeş cînd lumina zăpezii îl atinge/ Cînd chihlimbar de raze străbate prin ninsori.**" Exotica graţioasă a poemelor din **Inima desenată** are accente livreşti la modul poetic. Poetul visează c-au „căzut zăpezi de altă dată,/ Chemate antologic de un celebru vers" sau într-un **Crochiu** în care „ca Appolinaire" vrea să-şi cînte iubita în ton de cantilenă ritmică ce aminteşte coincident de **Eulaliile** lui Dan Botta:

Printre sînii goi
Nu s-a stins deloc
Roşie rotind
Mirarea ovală
Buzele şi-aprind
Poarta triumfală.

Obsesie cromatică şi muzicală sinteza poeziei sale de acum ne revelă un neosimbolism încă nesedimentat definitiv: **„Clape de fildeş, negru, clape de fildeş alb,/ Ceea ce-ntristează mai mult sînt bemolii..."** Poezia sa de dragoste e notabilă prin discreţie în primul rînd, realizată cu o virtuozitate seducătoare: **„Pe şoldul tău mă leagăn ca pe o undă moale/ Şi braţele de lapte-nchegat, atît de dulce,/ Ca aripi se adună, pe gît să mi se culce/ atunci cînd şoimu roşu prin singe-mi dă tîrcoale".** Un poem e adresat soţiei **(Ad uxorem)**. Trimiterile la Adrian Maniu pentru picturalitatea unor poeme, la Eftimiu pentru căutarea formei, la Demostene Botez ca timbru sînt numai asociaţii posibile. Radu Boureanu şi-a căutat cu asiduitate drumurile, citind multă poezie modernă (urmele de poeme o dovedesc) şi traducînd cu virtuozitate (printre alţii din Emile Verhaeren).

Am trecut, în această schiţă monografică, peste unele cicluri apărute între 1948—1954, ca **Fata cu părul de aur, Sub stema Republicii, Festival 1953, Imagini din Cenad**, cicluri care reprezintă poezia sa militantă analizabile însă într-o cercetare mai întinsă.

Dar tabloul complet al operei lui Radu Boureanu ar trebui să cuprindă nuvelele şi romanele, ca şi textele sale dramatice, pline şi ele de sugeştii plastice. La acestea am adăuga articolele sale despre pictori sau arhitecţi ca acele note informate şi subtile despre Le Corbusier **(Viaţa românească**, 2 1968 p. 111-115). Printre lucrurile deosebite pe care Radu Boureanu le-a dat literaturii noastre contemporane trebuie citată ţinuta tehnografică a ultimei serii din **Viaţa românească**, devenită o revistă bibliofilică; din iniţiativa sa i s-a adăugat şi un original **caiet de poezie.**

Poate cea mai exactă definiţie a poeziei sale a realizat-o singur pe poemul **Cromatică** în care ultima strofă e o autobiografie metaforică:

Cromatica paletei e-n ochiul meu, în creier,
Doar cînd natura-mi trece culorile pe rînd
Prin faţă, şi cu ele mă pomenesc pictînd
Şi-mi întregesc paleta cînd lumea o cutreier.

Emil MANU

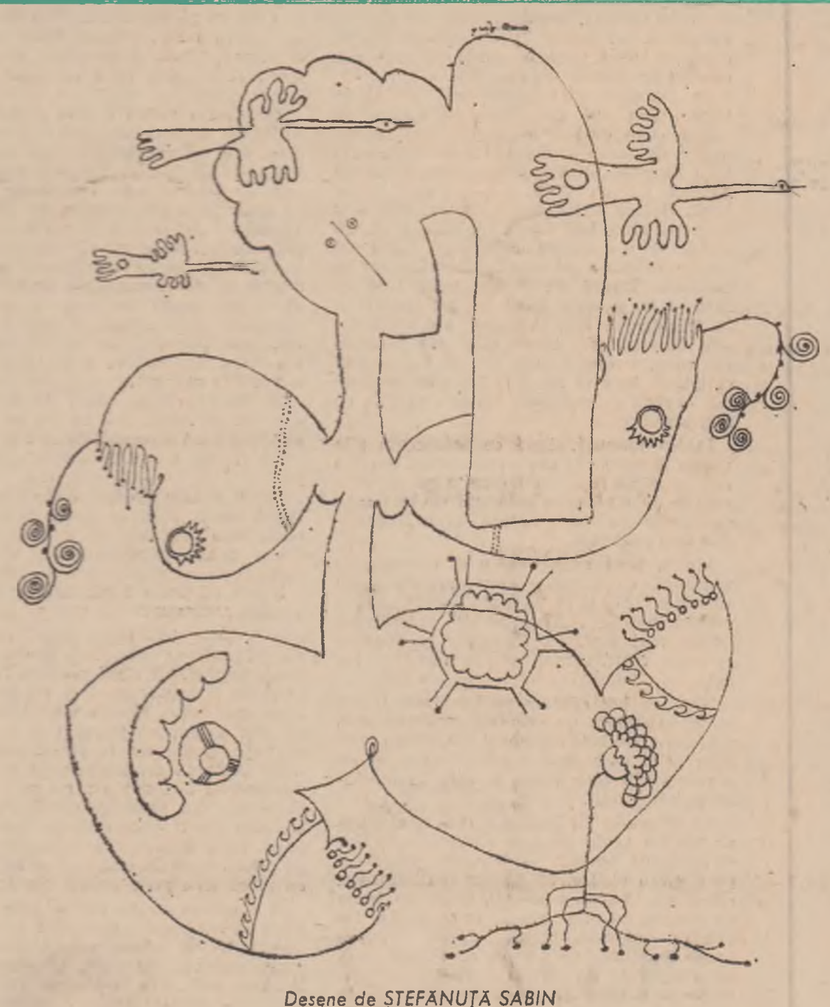

Desene de ŞTEFANUŢĂ SABIN

breviar

GEORGE BOITOR
Scara de apă

Scara de apă, *deşi inegală, dînd impresia de baroc prin prozodia diversă şi încărcată, e un debut care atrage atenţia. George Boitor are fantezie şi spontaneitate, dînd un adevărat spectacol de* homo ludens *în accepţia totală a lui Huizinga. Într-o poezie intitulată* Pamflet *(într-un fel de auto-ironie) Boitor dă cu tifla poeziei excentrice, trăznite, deşi o cultivă; în alta, intitulată* Cuvintele, *e un poet „cuminte":* „Ştiam odată altfel de chemări / Decît aceste oase pentru oase, / Decît această sare pentru sare? / Poate ştiam, dar unde le-am uitat, / Cînd au murit cuvintele frumoase?" *Contrastele se ţin lanţ. Lîngă versuri ca:* „Sobrietatea e o normă de gust. / Se poartă Braque, ne facem Braque. / Altfel, domnilor, cine-ar risca / Să măsoare cu pasul distanţa / Dintre Riga şi Köln? Cine?" *apar prozodii baladeşti cu motto-uri folclorice:* „Luna, jimblă de mălai / Nimbul hoţilor de cai". *Ca apoi să întîlneşti citate date în original din A. E. Poe şi Paradisuri proscrise în care fetele au „ochi de cafea aprinsă" iar poetul moare „cumplit" şi „renaşte mereu" adormind „într-un W.C. străin". E o încercare de poetizare insolită prin cultivarea stilului ostentativ prozaic. Fantezia sa lirică, fardată de o ironie uşoară, comentează un peisaj gotic, într-o seară „timbrată de gri" sau pluteşte „pe străzi pe care-au navigat, tîlhari şi preoţi, gangsteri şi mirese", evocînd jocuri de culori heraldice ca-n poemele lui Dimov sau nevrozele din spleen-urile lui Ion Caraion; o boemă potabilă, cultivată cu rafinament, se amestecă cu ermetisme aproape lettriste:* „Violet pentru Leg. Violent Vio-vi / Unu. Patru. Şapte. Trei ! Pe retină: Unu. Doi. Şapte. Doi... O să vină." *Poeme fluvii în care „copiii vedeau paparude în vis, cu braţe afluente, vegetale", cu „plopi care „franjurează" liniştea, se amestecă cu balade ilogice compuse în momente de patografie lucidă, experimentată artistic.*

Şi totuşi, în acest mozaic fantast, în aceste aluviuni de cuvinte reuşeşti să descifrezi un talent care-şi caută formele de cristalizare. George Boitor are vocaţie poetică certă şi are simţul limbii şi al culorilor ca-n poemul dedicat fetei cu nume de plantă: „Cădea zăpada oblic, derutantă, / şi fulgii obosiţi ardeau pe gene. / Şi ea avea un nume ca de plantă / de trudă ne-ncepută, de poeme".

CONST. CRISAN şi VICTOR CRACIUN
Literatura română în lume

Editura Meridiane *a imaginat în această carte o posibilitate de informare a străinătăţii asupra literaturii române, publicînd-o în mai multe limbi, dar eseul asupra „biografiei externe" a literaturii noastre, cum îl subintitulează autorii, e folositor şi documentării interne. Pe scurt, e vorba de o bibliografie comentată, din care a fost eliminată alura sorbonardă, acribică, conservîndu-se într-o formă agreabilă, totuşi, esenţialul.*

Cuvîntul înainte, *semnat de Pierre de Boisdeffre, subliniază demnitatea literaturii noastre, proiectînd-o pe plan mondial. O simplă enumerare a capitolelor ar putea suplini rezumatul acestei lucrări de-o exemplară severitate ştiinţifică:* Aspecte ale literaturii române în alte limbi pînă la Eminescu, Perioada marilor clasici, Scriitori ai secolului XX *(Sadoveanu, Rebreanu, Blaga, Arghezi)*, Preludii şi interludii universale, Literatura contemporană, Lista selectivă a antologiilor străine de literatură română, indice.

Cercetarea lui Constantin Crişan şi Victor Crăciun nu este exhaustivă şi nu are amploarea unui tratat, dar sugerează cititorului imaginea cea mai generală a pătrunderii literaturii române în lume. În cadrul cercetărilor de literatură comparată ce au luat azi un mare avînt acest „eseu" bibliografic este mai mult decît bine venit.

LECTOR

Un poet, un prozator

E în firea criticii să-şi aleagă obiectele, insistînd asupra unora zburdînd pe deasupra altora sau pur şi simplu trecîndu-le cu vederea. E în firea criticii, întucît alegerea stă sub ordinea unui criteriu axiologic dinainte stabilit, Spun dinainte stabilit *avînd în vedere nu criteriul universal al oricărei ierarhii literare, condiţia ei sine qua non—care e, fireşte, criteriul estetic, dar pluralitatea virtuală a unghiurilor de discuţie deschise asupra operei, care, acestea, fără să ambiţioneze infaibilitatea, asigură, totuşi, echilibrul în interiorul tabloului valoric al unei literaturi. Criteriile sociologic, moral, filozofic, politic (am numit chiar unghiurile de discuţie asupra operei) sînt totdeauna complimentare criteriului universal, ca atare nu pot intra în concurenţă cu acesta şi cu atît mai puţin i se pot substitui, confundîndu-se. Altfel s-ar ajunge (cît de des s-a întîmplat şi asta!) la situaţia deloc lămurită în care, asemeni unui personaj folcloric, am decide asupra valorii unui, să zicem, măr, numai după numărul şi mărimea simburilor. Alegîndu-şi obiectele, chiar folosind exact şi fără concesii dubletul de criterii, critica poate intra în eroare, poate, adică, să scape o operă valoroasă lăsînd-o de o parte, uitînd-o, sau să acorde prea mare atenţie unei opere care nu-i justifică interesul. Pentru că ea, critica, nu e aparatul sigur şi insensibil al domnului Greene, e numai un subiect, unul viu şi supus oscilaţiilor de tot felul încît, pe urmele lui Terenţiu, e de crezut că şi ei, nimic din ceea ce omenesc nu îi e străin. Caracterul supracazual şi obiectiv, natura oarbă (în sens justiţiar) şi detaşarea de contingent a criticii, fac împreună un mit frumos şi, cel mult, o imagine ideală, visată dar foarte rar trecută în act.*

Uneori însă neatenţia criticii faţă de anumite opere porneşte din motive care, din nefericire, nu sînt tocmai spre mîndria ei. Propoziţia latinului citat mai sus devine în acest caz un semn rău în primul rînd pentru autoritatea afirmaţiilor şi judecăţilor criticii, în lipsa căreia dreptul ei la existenţă şi-ar pierde justificarea.

În sfîrşit, într-o altă ordine de idei, dar nu fără legătură cu cele dinainte, ar fi de observat cum pasiunea firească a criticului pentru capodoperă ia pe alocuri, la noi, o formă exagerată: cînd capodoperele lipsesc, ele sînt inventate. Dar (în schimb?) foarte puţini sînt cei care îndrăznesc să se apropie (fără să-şi facă bizare complexe din asta) de operele, (nu neapărat mediocre), nici afirmate, nici negate, aflate întreDa şi Nu în receptarea critică. În ce mă priveşte, nefiind partizanul criticii aşa-zis evaluative şi alegînd, în terminologia lui R.Wellek, între judecata expresă şi judecata implicită, pe cea din urmă, cred că discuţia critică încape şi acolo, sau mai bine zis, cu atît mai mult acolo unde există îndoiala axiologică, aceasta venind fie din faptul că autorul operei respective e încă neformat pe deplin, fie din aceea că, trecută cu vederea, opera a primit în juru-i un aer de neîncredere.

UN POET

La al doilea volum de versuri, Nicolae Neagu (Echilibru pînă în ploaia din octombrie) *pare un avangardist întîrziat. Paradoxul e uşor de desfăcut: o gîndire poetică extrem de dilatată, aşezată, dintr-un reflex de apărare, în propoziţii eliptice amintind cînd de tehnica dicteului („Relaţia în principal vetustă între harnaşament / şi roţi / şi lest, / hibrid cal-vin, / unghia cardinală mustră / sufletul de la mezanin") cînd de acustica versului barbian, uneori chiar de ortografia acestuia („Străpuns şi plopul limită, subţire / blindajul care se mai opunea / Prin focuri tîrîtoarea dă de ştire / pieilor-gheţuri însolzate în ea / / Proliferări demente. Alte şiruri. / Punct de plecare unic, de ajuns / oul deţinător de suflu / pornind prin coajă viermele răspuns). Poema acum citată are ambiţia de a replica* Oului dogmatic. *De altfel, întreg ciclul* Manej ascuns *împrumută aerul şi cromatica* Jocului secund *năzuind se pare programatic, să-i dea replică într-o terminologie diferită, pronunţat tehnicistă, în speţă, medicală (poetul este de profesie medic). Sînt, în general, poeme scurte, două sau trei strofe, bine ritmate. Ceea ce ar putea să pară, la lectură grăbită, epigonism sau, în cel mai bun caz, gratuitate, e de fapt o încercare de artă poetică propunînd spectaculos o mai dreaptă proporţie, între ceea ce sîntem şi ceea ce părem a fi. Motivul încursiunii în structura anatomică, dincolo de barierele cu vertebre, pentru a descoperi mecanismul prozaic dar teribil de autoritar asupra fiinţei, vine să izbească fără îndurare, ca un adevăr trist spus direct, în aureola de superioritate a gîndirii. Ne amăgim—face poetul gestul de a spune — cu victorii ale spiritului nostru într-o bătălie pe care o decide nu el ci partea cea mai conservatoare şi mai neevoluată a fiinţei: trupul; un strigăt implorator schimbă deodată scepticismul acesta bizar pe revoltă: „Ninge din embrion, creierul minte / terorizat de bomba cu eter / Duh oarecare, / ia-mi din oseminte!". Poezia, într-o astfel de ordine a lucrurilor, poate fi, singură, învingătoare trupului întrucît odată eliberată (prin naştere) de sub imperiul lui ea oferă spiritului satisfacţia plonjării în eternitate.*

Ciclul titular al volumului, degajat de rigorile unei prozodii ferme, deşi mai limpede la nivelul expresiei e cu mult mai inegal decît celălalt. Influenţele, de la suprarealism la Marin Sorescu, mai numeroase, însă starea de suflet a poetului la fel de incertă pe tărîmul aceleiaşi probleme (natura dublă a fiinţei) pusă acum din alt unghi de vedere. Ce se reţine e conştiinţa măştii, a „coroanei din scorbura căciulii; masca e văzută ca stimul întru adaptarea la contractul social şi totodată ca trădare a Eu-lui prin substituire: „Seara mă înfig în roata ei şi-atîrn (unii monarhi atîrnă doar de-o spiţă), răspund salutului c-o reverenţă scurtă (o ridicare a pălăriei ar insemna o slăbiciune a imperiului, poate) şi numai cînd ajung între cei patru / pereţi ai Eu-lui răsfrînt în cărămizi / Scot pălăria / şi rămîn cu mine". Cerebral, Nicolae Neagu îşi ascunde sentimentele, ca şi cum ele l-ar stînjeni, fuge de tumultul lor şi, neatent, se loveşte ades de cuvinte împrăştiindu-le, încît ideea poetică cade uşor la joc. Poezia rămîne totuşi, în ciuda poetului, acolo unde sentimentele mai au puterea de a ieşi la suprafaţă ca în acest înverşunat şi trist Gladiator *în cerc / atît de aproape / de celălalt, / în faţă bănuit, / încă doar răsuflarea gîtuită / se interpune ca un scurt livid / / Punct mort. / Punct nimerit / .Mulţimea aplaudă / cu pietre funerare / şi nici nu ştie / cine-a fost / lovit".*

UN PROZATOR

Scriitor al obsesiei, în tradiţia unui Gib I. Mihăescu, este astăzi Nicolae Damian (Dimineţile bătrîne). *Personajele nuvelelor din volumul său de debut sînt indivizi normali aflaţi, însă, din motive bine precizate, în situaţii psihice cvasiclinice. Excelent cunoscător al „bolnavilor de suflet" (este, în viaţa civilă, medic psihiatru), Nicolae Damian fantazează în limitele realului construind ipostaze psihopatice cu o tehnică fără cusur dar mai ales cu o plăcere a detaliului comportamental rar întîlnită. Într-o nuvelă* (Ionathan şi Onofrei) *dereglarea psihică a eroilor vine în urma unui proces de alcoolizare acută. Acesta e însă numai pretextul, cauzele căderii în situaţia-limită ţin de întîmplările care au tulburat anterior ordinea interioară. Prozatorul le evocă atribuind pe rînd fiecărui personaj o biografie strîmbă rămasă în conştiinţă ca un punct de referinţă atît de nebulos şi de devastator încît el, personajul, nu poate raţiona pe marginea lui, se lasă tîrît de învolburare, abia dacă mai poate cînta, cu disperare şi instinctiv, o scăpare. Într-o alta* (Dimineţile bătrîne) *explozia lăuntrică se produce instantaneu, pe un fond calm şi normal, pare a fi doar un accident nervos şi mai puţin o revărsare a emoţiilor negative acumulate de-a lungul existenţei bătrînului personaj. În sfîrşit, o a treia povestire* (Noaptea) *e dezvoltarea unei obsesii, amintind — uneori supărător — de Gib Mihăescu din* Troiţa *sau* Vedenia, *Nicolae Damian nu face analiză sau nu o face explicit, direct; el descrie amănunţit şi cu subtilitate situaţiile, apăsînd asupra momentelor ce i se par importante pentru cursul epic; fraza este „stilizată", poate prea încărcată uneori şi de aceea obositoare, dar, în chip esenţial, ea intră în situaţia descrisă ca un purtător de atmosferă. Prozatorul ştia să portretizeze psihologii însă ceea ce e impresionant în proza sa este atmosfera, una cenuşie şi obosită cum pline de oboseală psihică sînt şi personajele care se mişcă în ea. El are ştiinţa reacţiilor psihice, dar nu reuşeşte decît rareori să implice în acestea fior existenţial. Vocaţia scriitorului trebuie cîntată mai ales în corespondenţa discretă şi totală între tumultul lăuntric şi atmosfera ca reflex al lui în exterior. Afirmaţia se verifică în piesa cu adevărat remarcabilă a cărţii:* Un bărbat şi o femeie. *Subiectul este simplu (în general în proza lui Nicolae Damian anecdotica nu suferă de complicaţie), dar covîrşeşte prin dramatism. El, un muncitor navetist, parcurge zilnic aproape automatic drumul de acasă la tren, dimineaţa devreme, peste cîmp, într-o atitudine de somnambul; se întoarce seara, tot peste cîmp, ocolind însă casa, spre sat, intră în cîrciumă, cere de băut, priveşte hipnotizat dansul halucinant al unei femei, apoi femeia dispare, cîrciuma se goleşte, într-un tîrziu se ridică şi el, pleacă, ajunge acasă, dar nu intră, sau nu intră în casă, ci se îndreaptă pe jumătate adormit, cu siguranţă visînd, spre coşarul cu porumb. Ea, o femeie liniştită, suferind în tăcere teroarea mută a bărbatului, crescîndu-şi copiii, dar mai ales aşteptîndu-l cu un fel de disperare în priviri să se întoarcă. Povestea e scrisă aproape cinematografic; evenimentele sînt privite cînd de un ochi neutru — cel al autorului — cînd de unul tumefiat — cel al femeii. Atmosfera este ea însăşi halucinantă iar personajele par a avea în suflet o boală de care nu ştiu cum să scape, pe cînd întrebarea care mă încearcă e dacă într-adevăr vor să scape.*

Laurenţiu ULICI

POȘTA REDACȚIEI

PROZA POEZIE

TITEL OPRICĂ : În orașul unde locuiești apare, lunar, o revistă de cultură. Adresează-te secției de poezie de la această revistă. Sînt convins că respectivii redactori te vor ajuta să publici.

C.D. : „N-ai vrea să mori“ ? — titlul primei povestiri m-a băgat în sperieți. Sincer să fiu, chiar așa pe nepregătite n-aș vrea să mor. „Western“, cea de-a doua povestire, în care se face că apare într-un mare oraș un tînăr din preerie, și toate dactilografele nu mai vor să zîmbească dulce șefilor de birou, e o furtună de funingine. Păi se poate, oare, să apară acest cow-boy, rodul iubirii unui fermier sumbru cu o femeie aventuroasă, fără pistoale și fără cal ? Imposibil ! Un cow-boy veritabil umblă cu arma în dinți, cu sticla de wisky la subțioara și cu laso-ul la curea. Noaptea, se culcă într-o cadă cu sticle puse la gheață, dimineața, mănîncă salată de brînduși, la prinz atacă trenul poștal care transportă diamantele coroanei, după amiază o rănește pe regina balului și o încuie în casa de bani de la cooperativa nevăzătorilor, iar seara tîrziu, frînt de oboseală și iubit de toate fetele cu părul „coadă de cal“, se lungește cu gîtul sub cuțitul ghilotinei și moare fericit, lăsînd în umbră regrete și suspine. Un tip care nu face chestiile astea nu e cow-boy, ci un salariat și un sindicalist cu cotizația neachitată la zi.

CEZAR DIAMANDY Din „Fapt divers“ am extras și reținut ideea că un ins care se dă cu capul de pereți simte o durere ascuțită în glesna piciorului drept. Nu e adevărat. Cînd te dai cu capul de pereți, simți durere nu în piciorul drept, ci în stîngul. Și în nici-un caz la glesnă ci la genunchi.

H.R. : În scrisoarea cusută de bucata intitulată „Echilibrul“ spui : „Stimat colectiv... Scriu foarte mult, îmi place să redau stări sufletești, monoloage interioare, nu mai puțin este adevărat că-mi place să scriu despre natură și copii“. Te cred. Și tot ce-ți pot spune este că nu citești nimic. Sau aproape nimic.

ADELA GHENCEA : Trei cîntece de dragoste. Subțiri și frumoase. Cel mai împlinit „Ultimul dans“. Supără umbra aceea de durere falsă, proprie adolescenților îndrăgostiți. Te aștept cu alte lucrări.

VASILE BÎRGĂU : Aceasta e a doua sau a treia noastră întîlnire. Mergi pe un drum bun. Și, totuși, te împiedici mereu. Fragmentezi subiectele, și prin asta le golești de sînge. Umbli, cum spunea Voiculescu, „sub un cer de mari melancolii“, dar plîngi o tristețe seacă. Cultivă răbdarea. Sînt convins că vei izbuti să publici.

ACHENE : „Zodia“ și „Peretele alb“ — aceasta e direcția pe care trebuie să continui. Aștept.

CRISTINA HULUBAȘ : Nu mai trimite scrisori. Trimite povestiri. „Un oaspete în plus“ m-a convins că ai talent.

Fănuș NEAGU

VINTILĂ DANIEL — Focșani. Domnule, dumneata ai geniu, dar îți lipsește imaginația. Versuri atît de sincere încă n-am citit : „Cînd stau acum și te privesc / Cu multă lăcomie / De fapt la tine mă gîndesc / Și-ți aparțin doar ție“. *Și nici un lamento mai dezarmant ca acesta :* „O, mică zină, deci vei pleca. / Și eu credeam că vei rămâne / Aici pe-acest pămînt în lumea mea / Dar du-te, dute-n lumea ta de vis / În cerul tău nemărginit abis / O, Du-te“. *Permite-mi, în fine, să citez poezia* Frunza : „Din frunze moarte de arțar / ce le călcam eu în picioare / În drumul vieții mele-amar. / Ai răsărit din frunze de arțar și m-ai oprit / Din drumul vieții mele-amar. // Și m-ai silit să stau pe-o bancă / *(Genial ! n.n.)* Și să privesc cum lumea trece / Călcînd pe frunze moarte de arțar / Și n-am simțit cum vremea trece / Vorbind c-o frunză de arțar. // S-am prins rădăcini și am crescut, / Cu tine-alături și n-am crezut / Cînd prima frunză de arțar / Din trupul meu a căzut — a dispărut“. *N-am nici-o obiecție.*

MARIUS BOJIȚĂ — Cluj. Vizibile afinități de structură cu Vintilă Daniel. Poezia Inima mea *este cuceritoare :* „Numai eu știu ce-i în inima mea / Furtună, vînturi, viscol bîntuie în ea / Aș lua-o, aș azvîrli-o, aș arunca-o / Dar mai am, mai am nevoie de ea“. *Versul ultim, tot așa, genial ! Și din nou :* „Numai eu știu ce-i în inima mea / Plînge, plînge cu lacrimi de sînge / Cu lacrimi de sînge amare ea plînge / Și bate, se zbate, se zbate într-una“ *etc, etc.*

Nu înțelegeam de loc care poate să fie motivul acestei tahicardii paroxistice. Tot versurile dumitale m-au luminat, deși, mărturisesc, regret că n-am ghicit singur : inima a luat-o razna din cauza „unei albine cu ochii albaștri“, care cu „o vorbă aruncată în vînt / face ca totul ce părea sfînt / să devină venin și pămînt“.

Ce ți-e și cu albinele astea, domnule. Viespi, nu alta. Și cînd te gîndești că există atîția naivi care susțin că lăptișorul de matcă...

Cezar BALTAG

DORU JUNCU

scara

Se suise în vîrful scării și-ncepuse să se scălămbăie, stătea în cap, în vîrful degetelor, pe nas, în toate felurile, se așeză pe-o ureche, cu picioarele în sus, și se mirau cum de-l ținea urechea, toți știau cît de tare-i o ureche, le încercară cu mîinile, erau moi ,unii începură să se tragă pînă și le rupseră, și el stătea pe-o ureche. Veniți să vedeți, minunea minunilor, pe gratis, cum n-a fost niciodată ,unul cu nasul de cinzeci de centimetri urla cît îl țineau bojocii, veniți, minunea minunilor. Scara stătea în aer, la doi metri de pămînt, el se scălămbăia mai departe, se suia pe scară fără mîini, apoi fără amîndouă, nu știa nimeni cum se face, încercară, și-și sparseră capetele, își rupseră mîinile, picioarele, unul cu leacuri îi vindeca cu rădăcini de cinci bani firul, începuseră să vîndă la toată lumea, și i se terminară rădăcinile, trebuia să mai aducă. Cumpărați scările, scările, cel cu nasul de cinzeci de centimetri, începuse iar să urle, scările, scările, cumpărați scările, ieftine, cinci poli bucata, o bătrînă, numai o bătrînă, face, credeți-mă. Lumea începuse să se îmbulzească, cumpărau care mai de care, începură să se bată, negustorul urla, păstrați rîndul, că nu mai dau la nimeni, nu vă e rușine, și nu mai vru să vîndă. Unul puse mîna pe o scară, începu să-i rupă treptele, una cîte una, și le aruncă în capul nasolului, îl lovea cu ele peste nas. Toată lumea puse mîna pe scări, începu să le rupă, șarlatanule, îți bați joc de noi, na, și-l loveau pe rînd. Singur el rămăsese pe scară, la zece metri deasupra bîlciului, se scălămbăia mai departe, se urca fără mîini, apoi fără picioare, apoi fără amîndouă, și nu știa nimeni cum face, încercară, dar degeaba. El pleca cu scara, prin aer, scălămbăindu-se.

Din ciclul de povestiri „Bîlciul“

GEORGE JITESCU

Triptic

I

Minotauri de titan coarnele-și detună, —
Fulgeră-n zenit,
Se dezleagă ploile ;
Fug pe trepte de bazalt bourii și oile
Spumei de torent dezlănțuit...

Romantici carii dorm în suber conifer
Și-n visul scoarței umed, zîne sordide
Îi duc spre veacul mineral
Pînă cînd cad, din amont în aval
Scuturi de gheață sub săbii fluide,

Pînă cînd în explozii florale erupe
Veșmîntul de cernoziom, și cresc
Aborigene patimi :

Fecioare de mercur se leagănă involte,
Femei de diamant se despletesc...

II

În spasme verzi — oranj
Cresc șerpii de smarald,

Albastru fum ucide în cupe de cristal
Peștii ruginii, stele de iască,
Albe uitări,

Noile nașteri surpă-n azur capiteluri,
Înfrigurate
Măști argintii creează
Regn stihial în mări de azot,
Minuscule comete sacralizează milul.

Cad
Păianjeni albi
Egrete austere
Reci scarabei de rod, —

Iubiri pubere...

III

Cerul scapără verzi halebarde —
Incendiate
Cristale curgînd :

Nori vestitori trec în rotund :
În femeie :
În gînd :
În idee :

Corăbii de caloiu cu vele de onix
Cad în afund :
Dans de șolduri și coapse :

Marmură bronz și mătase
Cedînd...

DUȘAN PETROVICI

Amiaza continuă

adu-ți aminte amiaza continuă
duioasă agonie iată ce cred despre lume despre mine
și din cauza mersului tău pe lucruri
viața mea va avea un strigăt și o să-mi fie frig.

ioana-maria și ioana-maria
dacă te vei întoarce ce va fi dacă nu ce va fi
dacă acum voi avea timp pentru o ființă
și lucrurile vor semăna atît de bine între ele
ce va fi

Vînătoarea

cine și pentru cine mai are de judecat lucrurile
de adus ferestre la casa lumii să se știe
într-o duminică după amiază (eram frumos) să se știe
împreună cu arbori am intrat în pămînt
la vînătoare cu cîinii mei treizeci la număr
și am vînat ceața și ploile grînarele mării erau acolo
niște oameni cuminți pe patul de rouă
am uitat să vă spun eu nu vedeam nimic
privirea mea rămăsese pe pămînt să se știe
eu nu vedeam nimic eram doar acolo și vînam
ceața și ploile grînarele mărei

Lebede

lebede ale puterii pe buza-mi ușoară :
adormire de răni
dar sîngele se face orb și mușcă icoane
pentru cine voi face semn de apropiere
pe cine voi izgoni din vechi brocarturi
și dacă se face os fluturele în palma mea
cu cine voi merge de mînă

GRIȘA GHERGHEI

Desen

Numele celui plecat
Răsună-n silabele lanțului
Pe care cîinele galben
Îl poartă-mpotriva otravei.
Nu-i nici-o-ntrebare în curte
Și urmele vechi
Au numai călciie.

Se-ntorc

Se-ntorc cei plecați
Pînă la primul colț
Și era o viață acolo
Și cai mulți
Dar numai pămîntul
Li s-a părut greu.
Soarele cădea pe buturugi
Și au stat în genunchi
Dar nu s-au rugat
Și caii nu aveau stăpîn.

ȘTEFAN MIHĂILESCU

Despărțire

În fînul din pod, dimineața, cînd soarele cade
piezîș pe ghetele descălțate de cu seara.
Jos, scîrțîie roata fîntînii. Din gura podului o văd
pe Maria cu brațele albe de cocă, dînd
apă la păsări. (— Ispită de aur, Maria, nu mă opri !)
Din drum deslușesc zăngănitul căruții, tocmită de cu
seara să mă ducă în părăsirea aerului mort.

Iarna

Pe sub poduriie-ntunecoase — nu vîslă, nu cîntec.
Cu răsuflarea caldă cei care se iubiră
oburesc geamurile.
La gura sobei cu o carte, dar sîngele meu a
spălat botul și colții lupilor.
Doamne, cîte frînze am strîns în jurul-mi, ca un
copac scuturat de vecia trecutului.

EMIL CIURARU

Așteptare

Trenul parcă-mi scandează idei
purtîndu-le în apropiere, departe
în prietenii mei
dintre file de secol și carte.

Norii rupți din plete de fum
completau distanțele clare
scrutînd așteptarea acelora, care
trăiesc prin sosirile noastre.

și rîd așa...
cu zîmbetul gol de-oboseală
ca după un drum lung și uscat
cu-n prag, cu-o umbră și-o cupă.

NADIA FILIP

Grieg

Tot cerul fără nduri și semnul de-ntrebare
S-au scurs, în ce secundă ? — în gleznele-mi subțiri,
Ușor respir prin ele și-o altă adiere
Pulsează-ncet în mine din alte amintiri.

Zac toată în genunchii-mi și-n tresăriri perfecte
În ei plutește gîndul străin de cald și frig
Tu-l desenezi în palmă din 6 linii drepte
Și îl împingi spre lume să-i cînte ca pe Grieg.

SEBASTIAN COSTIN

Balada Doamnei de fum

O toamnă leneșă crescuse
Din lemnul nucilor uscat
Cînd Doamna vorbelor nespuse
În stînga mea s-a închegat.

Era atîta de frumoasă
Că pasul meu se înmuia
În largi mochete de mătasă
Înstrăinîndu-se spre ea,

Incendia jur-împrejurul
Cu torțe zmulse din văzduh
Recăpătîndu-și lent conturul
Din golul stării ei de duh,

Și ea era acum de carne
Cît timp în preajmă rătăceam,
Și bivoli triști săltau în coarne
Fantoma gri, care eram.

Aievea auzeam cum trece
Cea mai de fum dintre femei
Și deveneam eu abur rece
În fața închegării ei.

Acum, prin oasele de umbră
Mari lilieci treceau în zbor
Plîngîndu-și spulberarea sumbră
Cu țipătul uimirii lor,

Făpturi prelung tentaculare
Mă străbăteau de-a curmeziș
Și sulițe gălbui de soare
Cădeau în mușchii mei uciși,

Stafie putredă, pierdută
În iemnițe de vînt subțiri,
Plăteau cu destrămare mută
Răcoarea nouii întocmiri.

Pe urmă, ea, clătindu-și părul
În aerul deodată greu,
Porni încet spre adevărul
De dincolo de trupul meu.

Cu ochii limpezi spre departe
Trecu prin mine ca prin vînt —
Bătaia sîngelui din moarte
Abia de-o atingea, pulsînd,

Și se pierdu, întrînd înaltă
în toamna vînătă de ploi
A lumii-n care laolaltă
Nu încăpusem amîndoi.

LUCIA COZEA

Vara fetelor bătrîne

Mama a mea, toamna cu frunze roșii de singer
Sub steaua ta norocoasă, eu, bătutul de presimțiri
Cu chipul de ceară, pură icoană
Sau de vinuri grele, aromit
în ce zodiac, de septembrie liniști
Sub steaua ta norocoasă, eu bătutul de insomnii
Trec peste această fantastică farsă
Străvezie umbră într-un timp cărnos
Duc în taptul nopții, spre tărîmuri calde
Stolul meu de spaime, răufăcător
Tot mai verzi sînt prunii, teascurile limpezi
Cînd rîsnesc spre somnul vesniciei
Ochii din orbite, obiscle roți

Natură moartă

Istovit mărul acesta ca un buton
Toate pîrgurile au rămas în afară
Numai lucrurile stinse din rînd mai presimt
Ordinea-nchisă în stupul ei de ceară
O, ce rotunjime amintește coaja
Nemișcării trase azi printr-un inel
Nici-o înrudire nu mai doare fructul
Prins acum de roată ca de un cercel
Și din unghiuri liniști, albii de uitare
Plase de lumină țes în jurul lui
O, ce viu e mărul ! Doar natura moartă
Curge peste lucruri, zeul nimănui.

PROZĂ FANTASTICĂ

(Urmare din pagina a 8-a)

Trudise toată ziua pentru o nimica toată, și-i creștea inima de bucuria că avea să-și omoare patronul. În sfîrșit izbuti să dea la o parte cele două jumătăți ale portierei trăgînd în sus și-n jos și înțelesese că șeful cu cască o întorsese pe o parte ca să-i joace o farsă afurisită. Fericit că i-a dejucat manevra, sări vioi pe peron și se scotoci în buzunar. Găsi fără multă trudă bucata de carton ondulat pe care avea s-o dea la ieșire și înaintă repede spre aceasta din urmă unde se afla un om cu o mutră vicleană în care recunoscu pe împiegatul din ajun.

— Am un bilet fals... spuse el.

— Da ? spuse celălalt. Dă să-l văd...

Îi întinse biletul și omul îl luă, apoi îl examină cu atîta atenție încît chipiul i se ridică pînă cînd urechile intrară în calota acestuia.

— E bine imitat, spuse omul.

— Atîta doar că nu e de lemn, ci de carton, spuse asistentul.

— Zău ? spuse omul. Ai jura că-i din lemn : dacă n-ai ști că-i din carton, firește.

— Oricum, spuse asistentul, gîndește-te că patronul mi l-a dat drept adevărat..

— Unui adevărat nu costă decît doisprezece franci, spuse omul. Asta se plătește mult mai scump.

— Cît ? întrebă asistentul.

— V-aș da pe el treizeci de franci, spuse omul și duse mîna la buzunar.

Asistentul își dădu seama după ușurința gestului că probabil avea obiceiuri urîte. Dar omul scoase doar trei bancnote de zece franci falsificate cu coajă de nucă.

— Poftim ! adăugă el.

— Sînt bineînțeles false ? spuse asistentul.

— Nu pot să-ți dau bilete bune pentru un bilet fals. gîndește-te și dumneata, spune împiegatul.

— Așa e, spuse asistentul, dar eu păstrez biletul.

Se încordă și-și luă avînt, astfel că pumnul său slab reușì să ia pielea de pe toată partea dreaptă a figurii cu chipiu. Omul duse mîna la cozoroc și căzu în poziția de drepți, în așa fel că se lovi cu cotul de cimentul tare al peronului pavat în locul acela cu exagoane albastre și fosforescente.

Asistentul păși peste trupul căzut și trecu mai departe. Se simțea îmbibat de viață caldă și limpede și se grăbi să urce pe vîrnișul. Desprinse de la cingătoare și se sluji de ea la cățărat. Harpona în trecere capetele stîlpilor de fier care susțineau grila de protecție de-alungul debleului, și, trăgînd de mîner, se cocoța cu ușurință printre pietrele tăioase de pe cărare. După cîțiva metri buzunarul plasei se rupse și-și luă zborul. O să-i petreacă inelul de sîrmă de gîtul patronului.

Ajunse foarte iute la grilaj și împinse fără nici un fel de precauții. Spera să se curenteze ca să-și învioreze mîna, dar nu simți nimic și se opri. În fața scărilor, ceva abia mișca. Alergă de-a lungul aleei. Cu tot frigul, pielea începea să i se pîrlească și simțea mirosul uitat al corpului său și duhoarea aceea de paie și de gîndaci șvabi. Își încordă mușchii subțiri și degetele i se crispară pe mînerul de bambus. Fără îndoială patronul omorîse pe careva.

Se opri uluit recunoscînd costumul de culoare închisă și gulerul lucios de atîta scrobeală. Capul patronului nu mai era decît o masă negricioasă iar picioarele isprăviseră de scobit două șleauri adînci.

Îl cuprinse un soi de desperare și tremura din toate mădularele, zbuciumat de mînie și de dorința de a tăia în carne vie. Își aruncă privirea de jur-împrejur, neliniștit și tulburat. Își pregătise o grămadă de lucruri să spună. Trebuia să le spună.

„Porcule“ răsună în aerul indiferent ca ceva perimat și insuficient.

— Porcule ! Ticălosule ! Secătură ! Scîrnăvie ! Nemernicule ! Hoțule ! Secătură ! Lepădătură !

Lacrimi îi curgeau din ochi, căci patronul nu-i răspundea. Apucă mînerul de bambus și-l înfipse în mijlocul spinării patronului.

— Răspunde, bătrîn murdar ce ești. Mi-ai dat un bilet fals.

Apăsă cu toată greutatea și mînerul pătrunse în țesuturile fleșcăite de otravă. Manevră celălalt capăt al mînerului ca tija unui giroscop.

— Bilet fals, paie cu gîndaci, cei treizeci de franci ai mei, și mi-e foame, și cei cincizeci de franci de astăzi ?

Patronul nu mai mișca aproape de loc.

— Vroiam să te omor, nemernicule ! Trebuia să te omor. Să te omor, mort cum ești, bătrîn murdar, pe tine, da Cei cinzeci de franci ai mei, ei ?

Zmulse mînerul din rană și lovi cu toată puterea craniul carbonizat care se sfărîmă precum coaja unui sufleu prea tare fiert. Unde fusese capul patronului, nu mai era nimic. Doar de la gît în jos.

Asistentul încetă să mai tremure.

— Preferi să pleci ? E-n regulă. Dar eu, eu trebuie să omor pe cineva.. cu pași ușori, gudurîndu-se. Asistentul închise ochii. Simți pe obraz atingerea blîndă și moale, și degetele i se strînseră pe gîtul plăpînd. Vietatea nu făcea nici o mișcare să se zbată și, cînd îi simți rece mîngîierea pe obraz, își dădu seama c-o sugrumase. Atunci se sculă. Merse poticnindu-se de-a lungul aleii și ieși pe drum, o luă fără să știe la dreapta iar patronul nu mai mișca de loc.

VII

Văzu eleșteul cu timbre albastre, drept în fața lui. Se lăsă noaptea, și apa lucea în reflexe tainice și îndepărtate. Balta nu era prea adîncă : se găseau aici sute de timbre fără mare valoare căci se reproduceau în tot timpul anului.

Luă doi țăruși din sacoșă și-i înfipse pe malul bălții, la un metru unul de celălalt. Între ei întinse o sîrmă de oțel ascuțit și scoase ciupind-o un sunet trist. Sîrma se afla la zece centimetri de pămînt, paralel cu malul bălții.

Asistentul se îndepărtă cîțiva pași, apoi se întoarse cu fața îndreptată spre apă, și merse drept către sîrmă. Ținea ochii închiși și fluiera o arie plină de duioșie, cea care-i plăcea vietății sale. Mergea agale, cu pași mărunți, și picioarele i se prinseră în sîrma de oțel. Căzu cu capul în apă. Corpul îi rămase nemișcat și, sub suprafața apei mute, timbre albastre i se lipeau de pe acum pe obrajii palizi.

(Nuvela de mai sus poartă titlul în original „Peștii morți“ și face parte din volumul „Furnicile“.)

proză fantastică

de Boris Vian

Portiera vagonului rezista ca de obicei; la celălalt capăt al trenului, șeful cu chipiu apăsa cu toată puterea pe butonul cel roșu și aerul comprimat țîșnea prin tuburi. Asistentul trudea să dea la o parte cele două tăblii ale ușii. Îi era cald. Picături de sudoare cenușie îi șiroiau în zig-zag pe față, ca niște muște, și i se vedea gulerul murdar de la cămașa din zefir blindat.

Trenul era gata de plecare cînd șeful luă mîna de pe buton. Aerul rigii vesel sub tren și asistentul fu cît pe aci să-și piardă echilibrul căci portiera cedase chiar atunci pe neașteptate. Coborî clătinîndu-se și-și sfîșie sacoșa de mecanismul încuietorii.

Trenul porni și provocă o deplasare a aerului care îl lipi pe asistent de latrinele răumirositoare unde doi arabi discutau politică cu lovituri de cuțit.

Asistentul, la scutură, își lovi ușor cu palmele părul care se lăsă strivit, pe craniul moale, ca o iarbă putredă. Un abur ușor se ridica din pieptul său pe jumătate descoperit pe care se desenau claviculele foarte reliefate, și începutul cîtorva coaste dizgrațioase și prost împlîntate. Cu pasul greoi, o porni de-a lungul peronului pavat cu hexagoane roșii și verzi mînjite din loc în loc cu dîre negre: plouase cu caracatițe în după-amiaza aceea, iar împiegații gării își petreceau cu tot felul de lucruri ascunse timpul pe care ar fi trebuit, conform monumentalei lor charte, să-l consacre curățirii peroanelor.

Asistentul se scotoci în buzunare și degetele sale întîlniră biletul de carton grosolan pe care trebuia să-l predea la ieșire. Îl dureau îngrozitor genunchii, iar umezeala bălților pe care le explorase în cursul zilei făcea să-i scîrțîie încheieturile șubrede.

Trebuie să recunoaștem că aducea în sacoșă o pradă mai mult decît onorabilă.

Întinse biletul omului cu trăsături nedeslușite care se afla în picioare în spatele grilei. Omul îl luă, îl privi și avu un zîmbet feroce.

— N-aveți altul? spuse el.

— Nu... spuse asistentul.

— Asta-i fals...

— Dar patronul mi l-a dat, spuse asistentul amabil cu un mic gest însoțit de un rîset scurt.

Impiegatul rînji.

— Nu mă miră că-i fals. A cumpărat azi dimineață zece din astea.

— Zece din care? spuse asistentul.

— Zece bilete false.

— Dar de ce? spuse asistentul.

Zîmbetul i se stingea și-i atîrna spre stînga.

— Pentru dumneata, spuse funcționarul. În primul rînd ca să ți se dea peste nas, așa cum fac eu acum primo, și secundo, ca să fii obligat să plătești amendă.

— De ce? spuse asistentul. Am foarte puțini bani.

— Pentru că e o porcărie să călătorești cu bilet fals... spuse funcționarul.

— Bine, dar voi le fabricați...

— Așa trebuie. Pentru că există tipi destul de nasoi ca să călătorească cu bilete false. Crezi că e amuzant, ia spune, să faci bilete false toată ziua?

— Sigur că ați face mai bine să curățați peronul, spuse asistentul.

— Lasă jocurile de cuvinte, spuse funcționarul. Plătește amenda. Treizeci de franci.

— Nu-i adevărat... spuse asistentul. E doisprezece franci cînd n-ai bilet.

— E și mai grav cînd ai unul fals. Plătește sau îmi chem cîinele.

— N-o să vină, spuse asistentul.

— N-o să vină, spuse funcționarul, dar o să te doară urechea după aia.

Asistentul privi figura posomorîtă și descărnată a funcționarului care-i întoarse o privire înveninată.

— Am foarte puțini bani, murmură el.

— Nici eu n-am, spuse funcționarul. Plătește.

— Îmi dă cincizeci de franci pe zi... spuse asistentul... și trebuie să și mănînc.

Impiegatul își trase cozorocul chipiului și o perdea albastră coborî în fața chipiului său.

— Plătește... spuse el cu mîna frecîndu-și policarul de arătător.

Asistentul apucă portmoneul lucios și cîrpit. Operă două bancnote care se cicatrizară repede și una mică ce continua să sîngereze.

— Douăzeci și cinci... propuse el, nesigur.

— Treizeci... spuseră cele trei degete ridicate ale impiegatului.

Asistentul oftă și mutra patronului îi apăru între degetele de la picioare. Îl scuipă de sus drept în ochi. Inima îi bătea și mai tare. Figura patronului se topi înnegrindu-se. Puse banii în mîna întinsă și ieși.

Auzi pocnetul pe care-l făcea cozorocul chipiului reluîndu-și locul obișnuit. Cu pași agale ajunse la marginea povîrnișului. Sacoșa îi învinețea șoldurile slabe, iar mînerul de bambus al plasei i se lovea, la întîmplare, în timpul mersului, de pulpele firave și strîmbe.

II

Împinse grila de fier care se dădu la o parte cu un scîrțîit îngrozitor. Un bec mare și roșu se aprinse în capătul scărilor și o sonerie răsună slab în vestibul. Intră cît putu de repede, închise la loc grila, electrocutîndu-se, căci mecanismul anti-furt nu se afla la locul obișnuit.

Urcă pe alee. Drept în mijloc, piciorul întîlni un obiect tare și un jet de apă înghețată țîșni din sol, pătrunzîndu-i între gleznă și pantalon și udîndu-l pînă la genunchi.

Începu să alerge. Mînia, ca în toate serile, îl cuprindea treptat. Urcă cele trei trepte cu pumnii strînși. Cînd ajunse sus, plasa i se prinse între picioare, și, în mișcarea pe care o făcu ca să nu cadă, își sfîșie încă o dată sacoșa de un cui ieșit dracu știe de unde. Își răsucise ceva în el, și gîfîia fără să scoată un cuvînt. După cîteva clipe, se liniști și-și lăsă iar bărbia în piept. Pe urmă îl luă cu frig de la pantalonul umed și puse mîna pe mînerul ușii. Îi dădu imediat drumul. Se înălța un abur răumirositor, și o bucată din piele, lipită de porțelanul fierbinte, se înnegrea zbîrcindu-se. Ușa se deschisese. Intră.

Abia se ținea pe picioarele slabe și se prăvăli într-un colț al vestibulului pe lespedea rece care mirosea a lepră. Inima bombănea între coaste și-l scutura cu lovituri brutale și neregulate.

III

— Cam slab, îi spuse patronul.

Examina conținutul sacoșei.

Asistentul, în picioare în fața mesei, așteapta.

— Le-ai stricat de tot, adăugă patronul. Zimții ăstuia, uite, sînt complet distruși.

— E plasa prea veche, spuse asistentul. Dacă vreți să vă prind timbre tinere și în bună stare, trebuie să-mi cumpărați o plasă curată.

— Cine a folosit plasa asta? spuse patronul. Eu sau dumneata?

Asistentul nu răspunse nimic. Suferea din pricina arsurii de la mînă.

— Răspunde, spuse patronul. Eu sau dumneata?

— Eu, pentru dumneavoastră, spuse asistentul.

— Nu te silesc eu, spuse patronul. Dacă dumneata ai pretenția să cîștigi cincizeci de franci pe zi, trebuie totuși să-i justifici.

— Scăzut treizeci de franci pentru bilet... spuse asistentul.

— Care bilet? Îți plătesc drumul dus și întors.

— Cu bilete false.

— N-ai decît să fii cu ochii în patru.

— Cum vreți să-mi dau seama?

— Asta nu-i greu, spuse patronul. Sînt precis false cînd sînt făcute din carton ondulat. Biletele normale sînt din lemn.

— Bine, spuse asistentul. Dați-mi înapoi cei treizeci de franci.

— Nu. Timbrele astea toate sînt în stare proastă.

— Nu e adevărat, spuse asistentul. Am stat două ore să le pescuiesc, și a trebuit să sparg gheața. Mi-am luat toate precauțiile și abia dacă sînt stricate două din șaizeci.

— Nu sînt cele pe care le vroiam, spuse patronul. Vreau cel de doi cenți din Guyana 1855. N-am ce face cu seria din Zanzibar pe care ai luat-o și ieri.

— Iei ce se găsește, spuse asistentul... Mai ales cu o plasă ca asta. Și-apoi ăsta nu-i sezonul pentru Guyane. Zanzibarurile, le veți putea schimba.

— Toată lumea găsește d-astea anul ăsta, spuse patronul. Nu mai fac doi bani.

— Și jetul de apă în picioare, și dispozitivul de la grilă, și mînerul de la ușă... explodă pe neașteptate asistentul.

Fața lui galbenă și slabă se umplu de zbîrcituri, și era gata să plîngă.

— Asta te călește, spuse patronul. Ce vrei să fac și eu aici? Mă plictisesc.

— Duceți-vă să căutați timbre, spuse asistentul.

Abia izbutea să se stăpînească.

— Te plătesc pentru asta, spuse patronul. Ești un hoț. Furi banii pe care-i cîștigi.

Asistentul își trecu mîneca uzată peste frunte, cu un gest obosit. Își simțea capul limpede ca un clopot. Masa începu să se depărteze de el, și atunci căută ceva de care să se sprijine. Dar șemineul se dădu și el în lături, și atunci se prăbuși.

— Scoală-te, spuse patronul. Nu pe covorul meu...

— Aș vrea să mănînc... spuse asistentul.

— Data viitoare, ai să te întorci mai devreme. Scoală-te. Nu vreau să te văd pe covorul meu. Scoală-te, pentru numele lui Dumnezeu!

Vocea îi tremura de furie, iar mîinile noduroase băteau darabana în birou.

Asistentul făcu un efort îngrozitor și reuși să se scoale în genunchi. Îl durea burta și din mînă îi curgea sînge și limfă. Și-o înfășurase într-o batistă murdară.

Patronul făcu o alegere rapidă și-i zvîrli trei timbre în față. Timbrele i se lipiră pe obraz cu un zgomot ușor de ventuză.

— Să le duci de unde le-ai luat, spuse el.

Își răspica silabele parcă lovindu-le cu ciocanul ca pentru a le da forma unor vîrfuri ascuțite.

Asistentul plîngea. Părul moale îi cădea pe frunte iar timbrele îi însemnau obrazul sting. Greoi, se sculă.

— Pentru ultima oară, spuse patronul, nu vreau timbre în stare proastă. Și lasă-te de poveștile cu plasa.

— Bine, domnule, spuse asistentul.

— Poftim cei cincizeci de franci, spuse patronul.

Scoase o bancnotă din buzunar, scuipă deasupra, o rupse în două, și o azvîrli pe jos.

Asistentul abia a putut să se aplece. Genunchii îi pocneau în trioleturi scurte și uscate.

— Ți-e cămașa murdară, spuse patronul. Ai să te culci afară în noaptea asta.

Asistentul luă de jos bancnota și ieși din cameră. Vîntul bătea mai tare și zgîlțîia geamul din fața grilajului de fier forjat de la ușa vestibulului. O închise pe cea de la birou, după ce-i mai aruncă o privire patronului, care, aplecat peste albumul cu mărci din Zanzibar, se pregătea, înarmat cu o lupă groasă și galbenă să confrunte pentru a evalua.

IV

Coborî din nou scările de la intrare, strîngînd în jurul său vesta lungă înverzită de contactele prea îndelungi cu apa bălților cu timbre. Vîntul se strecura prin găurile stofei și-i umfla spatele dîndu-i înfățișarea unui cocoșat, ceea ce i se cam potrivea coloanei sale vertebrale; suferea de mimetism lăuntric și în fiecare zi trebuia să se lupte pentru a păstra organelor sale, în halul în care erau, funcția obișnuită și forma lor curentă.

Se făcuse complet întuneric și pămîntul răspîndea o lumină ternă și ieftină. Asistentul o coti la dreapta și merse de-alungul zidului casei. Se conducea după linia neagră a furtunului desfășurat de care patronul se folosea pentru a îneca șobolanii din pivniță. Ajunse la nișa de alături mîncată de carii unde dormise și în ajun. Înăuntru, paiele erau umede și miroseau a gîndaci. O bucată verde de cuvertură masca intrarea rotundă. Cînd o dădu la o parte, ca să se vîre înăuntru pe bîjbîite, izbucni o lumină orbitoare și o explozie. Explodase o petardă în interiorul nișei, umplînd-o cu un puternic miros de pulbere. Asistentul tresărise, iar inima îi bătea nebunește. Încercă să-i potolească bătăile oprindu-și respirația și înghiți cu lăcomie o gură de aer. Mirosul de pulbere îi intră și el în plămîni, și-l liniști puțin.

Așteaptă să se facă din nou liniște ascultă atent, apoi fluieră încetișor. Fără să se întoarcă, intră pe brinci în nișă și se ghemui pe paiele nesănătoase. Șuieră din nou, apoi trase cu urechea. Se auzeau apropiindu-se pași ușori și mărunți, și la lumina pală a pămîntului, își zări vietatea blîndă și mătăsoasă, domesticită, pe care o hrănea cum putea și el cu pești morți. Intră în nișă și se culcă lîngă el. Deodată el își aminti și-și duse mîna la obraz. Cele trei timbre începuseră să-i sugă sîngele și el le zmulse brutal, ținîndu-se să nu țipe. Le aruncă departe, afară din nișă. Umiditatea solului le va conserva desigur pînă a doua zi. Vietatea începu să-i lingă obrazul și el îi vorbi ca să se liniștească. Îi vorbea cu voce joasă, căci patronul avea sistemele lui ca să-l asculte și cînd era singur.

— Nu mai pot să-l suport, îi șopti el.

Vietatea scoase un murmur dulce și-l linse mai tare.

— Mă gîndesc că ar trebui să fac ceva. Să nu-l las să se poarte urît, să-mi pun cămăși curate deși mi-a interzis, să am bilete false de lemn. Și pe urmă să repar plasa și să-l împiedic s-o mai găurească. Mă gîndesc că ar trebui să refuz să mă mai culc în nișă, să pretind o cameră a mea, să cer un spor pentru că nu pot trăi cu cincizeci de franci pe zi. Și să mă îngraș, să mă fac voinic și frumos, și să mă revolt cînd nici nu se așteaptă, și să-i arunc cu o cărămidă în mutră. Cred că așa am să fac.

Își schimbă locul și începu să mediteze cu atîta intensitate încît aerul din nișă țîșnea sacadat prin deschizătura rotundă, iar înăuntru nu mai rămînea destul pentru respirație. Mai intra nițel prin crăpături, pe sub nișă, prin paie, dar asta sporea și mai mult mirosul de gîndaci amestecat acum cu neplăcuta duhoare a limacșilor.

— Nu-mi place nișa asta. E frig. Noroc că ești tu aici. Se aud zgomote în pivniță, e apa care intră prin găurile de șobolani. Nu se poate dormi cu urlete de șobolani în urechi în fiecare seară cînd Bunul Dumnezeu stinge lumina. De ce vrea cu orice preț să omoare șobolanii și încă să-i omoare cu apă? Șobolanii se omoară cu sînge.

Vietatea nu-l mai lingea. O privi din profil pe fondul cenușiu al pămîntului luminos, cu botul ei fin și urechile ascuțite, și ochii ei galbeni în care se oglindesc uneori fulgere reci. Se învîrti în jurul cozii, căutîndu-și un loc mai comod, și se cuibări lîngă el, cu nasul în coapsele sale...

— Mi-e frig, spuse asistentul.

Se porni să suspine în tăcere. Lacrimile îi alunecau pe paie de unde se ridica un abur ușor, iar conturul obiectelor devenea nedeslușit.

— Trezește-mă mîine dimineață, adăugă el. Trebuie să-i duc din nou cele trei timbre. Doar să nu-mi mai dea un bilet fals pentru tren. Se auzi un vacarm îndepărtat, apoi șuierături ascuțite și zgomot de galopuri mărunte.

— O!... spuse asistentul. Asta e! Iar începe cu șobolanii! Aș vrea el să fie un șobolan. Eu însumi aș ține furtunul. Sper c-o să-mi dea cei cincizeci de franci mîine seară. Mi-e foame. Aș mînca un șobolan de viu.

Își strîngea cu amîndouă mîinile burta și plîngea într-una, și pe urmă suspinele își încetiniră ritmul, puțin cîte puțin, ca o mașină cînd se oprește, și trupul său chircit se destinse. Picioarele îi ieșeau afară din nișă, și dormea, așa, cu obrazul pe paiele urît mirositoare. În pîntecele gol era un zgomot de pietrișuri.

V

Din încăperea unde se tîra, patronul auzi fraza melodioasă prin care vînzătoarea de piper își anunța, de obicei, trecerea. Se ridică în picioare, văzu că poate merge și în felul acesta, și alergă spre vestibul unde deschise ușa cu o brutalitate premeditată. În picioare, pe scări, o privi pe tînăra fată cum se apropie.

Ea avea costumul ei obișnuit, o fustiță plisată la nivelul feselor, șosete scurte roș-albastre și un bolero care-i descoperea partea de jos a sînilor, și bineînțeles boneta de bumbac în dungi roșii și albe pe care vînzătorii de piper din insula Mauriciu au impus-o în lume prin perseverența lor.

Patronul îi făcu semn și ea urcă pe alee. Între timp el coborî scările și-i ieși în întîmpinare.

— Bună ziua, spuse el. Aș vrea niște piper.

— Cîte grăunțe? întrebă ea cu un zîmbet prefăcut, căci nu putea să-l sufere.

Părul negru și pielea ei mată aveau asupra patronului efectul unui pahar de apă rece pe oușoare, un efect important, pe bună dreptate.

— Urcă scările, spuse el, am să-ți spun precis ce cantitate.

— Vreți să rămîneți jos și să-mi vedeți coapsele, asta-i tot, nu-i așa?

— Da, spuse patronul cu bale la gură.

Întinse mîinile.

— Plătiți mai întîi piperul, spuse ea.

— Cît?

— O sută de franci un grăunte și mai înainte puteți să gustați.

— Ai să urci scările?... murmură patronul. Am să-ți dau o serie din Zanzibar.

— Frate-meu a adus ieri trei acasă, spuse ea cu un rînjet mieros. Gustați din piper.

Îi întinse un grăunte, iar patronul nu-și dădu seama că era o sămînță de garoafă otrăvitoare. Fără să bănuiască nimic, o duse la gură și o înghiți.

Vînzătoarea de piper era deja departe.

— Ce? se miră patronul. Și treptele?

— Ah! Ah! Ah! spuse vînzătoarea de piper cu o răutate desăvîrșită.

— În acest timp patronul începea să simtă efectele reconfortante ale otrăvii și prinse să alerge cu toată viteza în jurul casei. Vînzătoarea de piper, rezemată de grilaj, îl privea.

La al treilea tur, ea îi făcu semn și așteptă s-o privească și el la rîndul lui, ceea ce făcu din al patrulea tur, continuînd să alerge din ce în ce mai repede. Atunci ea își ridică fustița plisată și, din locul unde se afla, văzu fața patronului devenind violetă, apoi neagră toată, pe urmă începînd să ardă, și pentru că rămăsese cu ochii ațintiți la ce-i arăta ea, luă în picioare furtunul de stropit pe care-l folosea să înece șobolanii; se prăvăli, cu fața într-un bolovan și aceasta i se înțepeni între pomeți în locul nasului și a fălcilor. Picioarele i se mai zbătură un timp în țărînă și scobiră un șanț dublu unde, treptat-treptat, pe măsură ce încălțările i se uzau, se văzu ivindu-se urma a cinci degete butucănoase de care se folosea ca să-și țină șosetele.

Vînzătoarea de piper închise la loc grilajul și-și reluă drumul asvîrlindu-și de partea cealaltă ciucurele de la boneta de bumbac, în semn de batjocură.

VI

Zadarnic încerca asistentul să deschidă portiera vagonului. Se făcuse foarte cald în tren; în felul acesta călătorii răceau cînd coborau, căci mecanicul avea un frate vînzător de batiste.

În românește de D. ȚEPENEAG

(Continuare în pagina a 7-a)

Gravură rusească în lemn — sec. XVIII

LUCEAFĂRUL

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef: Ștefan Bănulescu
Redactori șefi adjuncți: Cezar Baltag, Fănuș Neagu, Gheorghe Tomozei
Secretar general de redacție: Constantin Țoiu

REDACȚIA: București Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon: 11.51.54; 12.16.10
ADMINISTRAȚIA: Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18.33.99
ABONAMENTELE: 3 luni — 13 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Prezentarea grafică: Mircea Popescu
Paginator: Nicolae Ion.